

ÕPETAJATE LEHT

Reede

ILMUB 1930. AASTA

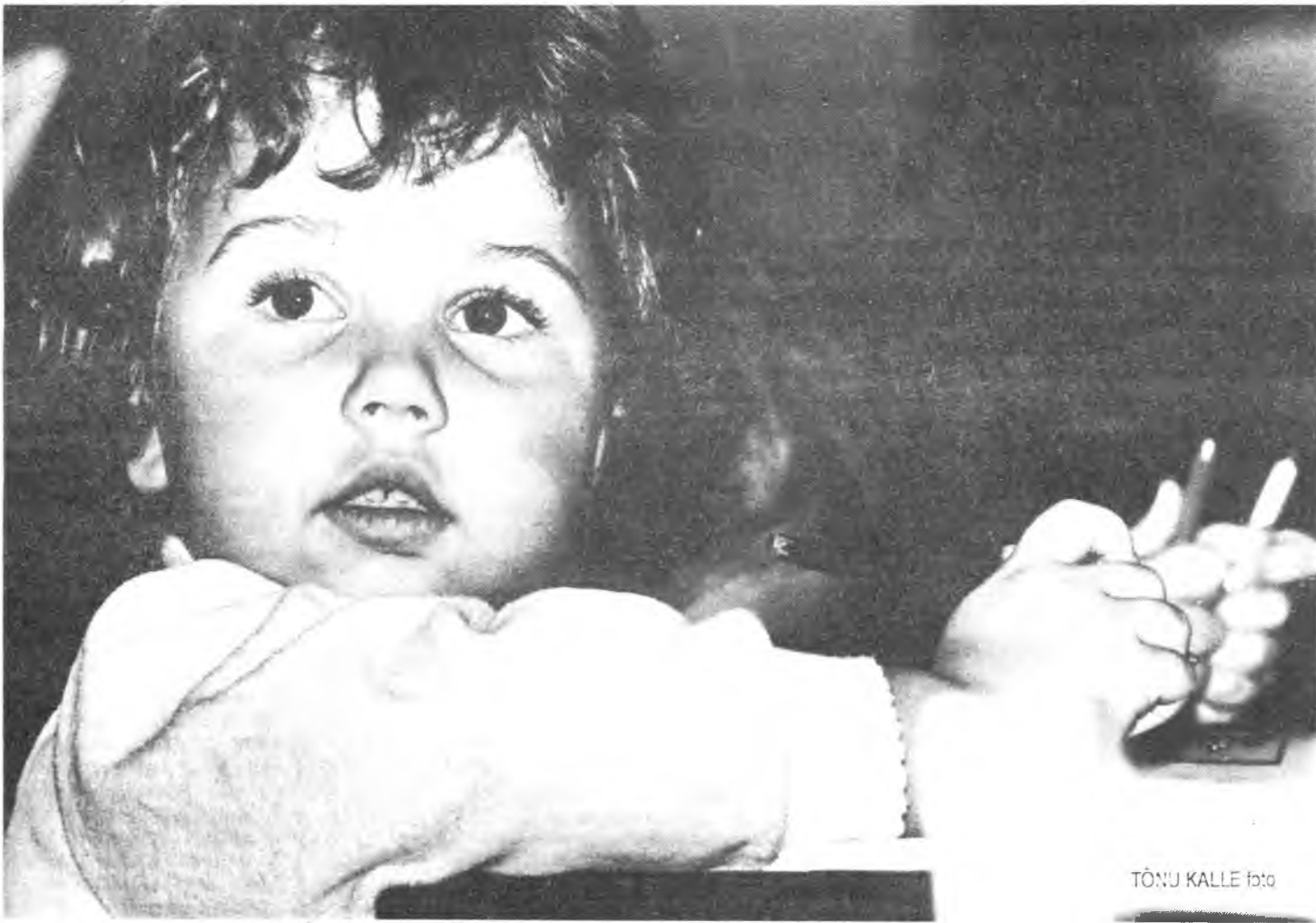
SEPTEMBRIST

Nr 33

26. august 1994

hind 2.00

Jälle kooli!

TÕNU KALLE foto

Uus on äraunustatud vana...

Meelerõõmus on õhk, milles kasvatus edeneb

Lapsed on loomu poolest rõõmsad ja mureta, sellepärast soovivad nad ka, et ikka rõõmus meel nende ümbruskonnas ja nende seltsis valitseks. Meie oleme kõige meie olemuse poolest enamasti liiga tõsised ja vanad lastele. Nemad ei saa meist meie valju näoga mitte aru ja vaatavad sellepärast sagedasti umbusaldusega meie peale. Rõõmsal inimesel on aga igal pool piiramata võim nende üle.

Rõõmus nägu ja meel ja lahke sõna avab laste südamed; pahane vaade, ähvardused ja tõrelemised, alalised käskimised ja keelamised panevad laste südamed kinni. Lastel on väga harvasti see tahtmine meid vihastada; nende vead tulevad mõtete laialiolemisest, kergest meelest, toorusest ehk vallatusest ja üleannetusest. See vana arvamine, et kasvatamine alaline karistamine ja tõrelemine, alaline tõrjumine, keelamine ja kitsendamine peab olema – see inetu arvamine on kurja näo ja hapu vaate kui tarvilise asja laste kasvatusesse toonud. Seal on siis alati kortsus otsaesine, ülestõstetud sõrm ehk ähvardav

vits esimesel plaanil. Jaatavale tegevusele, armastusele ja lapselikule olekule ei anta sugugi mahti ja maad. Mõnelegi kasvatajale läheb armastus liig raskeks; külmus ja armutus on neile kergemad.

Kui kogunisti teist viisi mõjub rõõmsa ja lahke meelega kasvataja lapse peale. Lapsed arenevad tema juhatuse all täiesti teist viisi. Nemad õpivad rõõmsa ja lahke juhatuse all sellest üle saama, mida mitte muuta ei või: Sõnadega haavamise vastu ei ole nemad mitte liiga õrnatundelised, õpivad andeks andma ja ära unustama ja vaatavad inimeste ja elu peale kogunisti teiselt poolt, mis neid ja teisi edendab ja ülendab. Niisugune omaduseks saanud rõõmus meel avitab last pärast tõsisest ja raskest elust tormilistest ja ränkadest päevadest kergesti ja kasuga üle, nõnda et need temale mitte takistuseks ta eluteel ei ole. –

C. H. NIGOL
("Kasvatuse radadel",
Tallinna Eesti Kirjastuse Ühisus, 1921–1922)

Palgatõus on seaduslik

K.a 22. augusti "Hommikulehes" seab eelarvekomisjoni liige H. Kranich kahtluse alla õpetajate 1. juuli palgatõusu seaduslikkuse. Et lugejatel ei tekiks puhkuseseadusest ning kujunenud olukorrast väärast ettekujutust, juhiksime teie tähelepanu mõningatele selle küsimusega seotud dokumentidele ning kokkulepetele.

Esimene dokument on EV Valitsuse 21. detsembri 1992. a määrus nr 350 "Puhkusetasu arvutamise kord". Nimetatud määruse punkt 1 reguleerib palgamäära suurenemist puhkuse viibimise ajal: kui puhkuse ajal ameti(töö)koha palgamäär suurenes, makstakse töötajale vaheraha ajavahemiku eest palgamäära suurenemise päevast puhkuseaja lõpuni puhkusele järgneval palgapäeval, mil kõikidele töötajatele makstakse esmakordselt palka kõrgendatud palgamäära alusel. Meeldetuletuseks olgu öeldud, et üldjuhul on riigieelarveliste asutuste töötajad (ning ka õpetajad) ajapalgalisel ning sama määru p 1 kohaselt säilitatakse ajapalgale olevatele töötajatele puhkuse ajal nende töölepingus kokkulepitud palk.

Teine dokument on EV Valitsuse ja Teenistujate Ametiühenduste Organisatsiooni (TALO) vahel 19. novembril 1993. a sõlmitud "EV riigieelarveliste asutuste teenistujate palga kokkulepe", millest lähtuvalt anti 28. detsembril 1993. a välja EV Valitsuse määrus nr 414 "Eelarveliste asutuste töötajate töötasustamise kohta 1994. a", milles nähti ette palgaastmestiku nr 2 rakendamine üldhariduskoolides, kutseõppeasutustes, koolieelsetes lasteasutustes ja huvikoolides hiljemalt 1. juulist 1994. a. Teistes riigieelarvelistes asutustes mindi valitsuse määrusega kehtestatud teisele palgaastmestikule üle juba esimeses kvartalis ning seda pole keegi kahtluse alla seadnud, olgugi et töötajad võisid ka siis puhkusel olla.

Seega võib nii lepingu kui ka valitsuse määruse, mille alusel toimub töötajate töötasude tõstmine, lugeda seadusega kooskõlas olevaks ning jääb üle loota, et Riigikogu teise lisaeelarve täies mahus kinnitab.

MAIRE HIRMAT,
Eesti Haridustöötajate Ametiühenduse Ülikooli
Vabariikliku Liidu esimees
Akadeemiline Raamatukogu

ANDRES TEISSI foto

Koolijuhid pidasid nõu

17. ja 18. augustil ajasid Kadrina Keskkoolis tööjuttu koolijuhid. Koos oli Eesti Koolijuhtide Ühenduse laiendatud eestseisus, kavas tähtsad teemad:

- ☐ hariduskonverentsi planeerimine, töögruppide ja temaatika kavandamine;
- ☐ kohtumine kultuuri- ja haridusministriga;

- ☐ õppekavadega seonduv;
- ☐ töö hariduskorralduslike dokumentide ja nende projektidega.

Kohtumisel kultuuri- ja haridusminister Peeter Oleskiga rääkis koolijuhtide ühenduse juhatause esimees, Tallinna 7. Keskkooli direktor Rein Rebane hariduselu hetkeseisust ja edastas ministriile koolijuhtide ettepanekud olukorra normaliseerimiseks.

Praegu tuleb rääkida eesti kooli eksisteerimisest, uuenemisest saab rääkida alles siis, kui eksisteerimine on tagatud. Koolijuhidki on mures rahvuskultuuri säilimise pärast.

■ Hariduse väärtustamiseks oleks ehk mõttekas taastada Eesti Vabariigi **Rahvuslik Haridusnõukogu**. Sellesse võivad kuuluda kultuuri- ja haridusminister, sotsiaalminister jt ning nõukogu eesotsas oleks vabariigi president.

■ Tuleks luua mingisugune kollegiaalne institutsioon, nn **haridusparlament** läbi kõikide haridustasandite (lasteaiatöötajatest kõrgete haridusjuhtideni). See oleks vahelüli Riigikogu, Kultuuri- ja Haridusministeeriumi ning allasutuste vahel. Haridusparlamentil võiks olla poliitiline tiib ja professionaalne tiib, et haridusseaduste ettevalmistamisest saaks osa võtta enam asjatundjaid.

Maailmas on levinud praktika, et seadusloomes osalevad ka need, kelle kohta hiljem antud seadus kehtima hakkab.

Haridusparlament peaks olema filter, et ebaprofessionaalsed otsused, mida hiljem tuleb ümber teha, ei jõuaks kooli.

■ Ülim aeg oleks fikseerida **hariduse eesmärgid ja prioriteedid**. Hariduspoliitika peaks lähtuma eesmärkidest, mitte tingimustest. On vaja asuda tingimusi looma, et seda eesmärki saavutada.

Hariduse juhtimises valitseb nn dekoratsioonidemokraatia, näiline demokraatia, mitte aga osalusdemokraatia

Üle poole aasta tagasi kutsuti kultuuri- ja haridusministri käskkirjaga kokku töögrupp, mis pidi välja töötama uue palgajuhendi. Töögrupp käis korduvalt koos, tegi tõsiselt tööd. Pikkade vaidluste järel jõuti konsensuseni, palgajuhendi projekt esitati ministriile. See, millele alla kirjutati ja mis jõustus, oli aga hoopis erinev palgajuhendist, mille töögrupp ette valmistas.

Tihti peale küsitakse koolijuhtide arvamust, ettepanekuid määruste või otsuste kohta. Lõplikult vormistab dokumendi aga mõni haridusametnik ja enamasti ei ole ettepanekuid arvestatud. Otsus tuleb alla selline, nagu ilmselt enne oli planeeritud. Pahatihti on see ebakompetentne ja ebaprofessionaalne. Tihti sõltub palju ühest finantsametnikust, kes otsustab ära hariduse sisulised küsimused.

■ Haridus tuleb turumajandusest lahus hoida. Üldharidus peaks olema tasuta ja kõigile kättesaadav.

■ Meile transporditakse lahendusi teistest maadest, arvestamata, et neid ei saa üksikult sobitada Eesti haridusse. Näiteks uus koosseisude määrus (eeskuju on võetud Soomest ja Rootsist), mis meie oludes "ei tööta".

■ Hariduselu on praegu üle- ja alajuhtimist.

Ei peaks olema ära märgitud õppetunni ja vahetunni pikkus. Kui üks suur kahe vahetunne kestab 45 minutit, siis on see juba liiga. Hilisõhtul lähevad koolimajast välja väikesed lapsed. See ei ole ju normaalne.

Samas on jäetud kooli otsustada üleminek ühest klassist teise, õpilastele lõputunnistuste andmine jms, kõik see võiks olla seadustega täpsemalt fikseeritud. Õpilasel on õigus valida õpitavat võõrkeelt, koolil ei ole aga vajalikke õpetajaid. Süüdi oleks nagu kool, tegelikult on probleem riiklik. Selline olukord tekitab pingeid kooli, õpilaste, õpetajate, lapsevanemate ja kooli juhtkonna vahel.

Hariduse populaarsus ühiskonnas kasvab, aga kooli populaarsus väheneb

■ Rasked küsimused ja ebapopulaarsed otsused on jäetud kooli tasandile.

■ Ühiskonna nõudmised koolile kasvavad. Samas õpetajate arv pidevalt väheneb ja nende kvalifikatsioon langeb.

■ Suhted on paljus viidud inimlikult tasandilt paberitasandile.

■ On tekkinud olukord, et kool ei ole mitte kellegi oma. Oleks nagu koolijuhid oma (enne oli ikka KHM oma ka). Haridusosakondadel, ametitel on vaatleja ja kontrollija roll. Valla oma võiks ta ju olla, aga seaduslikult ei ole see fikseeritud. Vald ei ole haridusküsimuste eest juriidiliselt vastutav.

■ Koolide hindamise aluseks peaks olema ainult õppekava, mis tuleks ka Riigikogus kinnitada.

■ Ka haridusse on sisse tunginud korruptsioon (arvutikonkursi afäär).

■ Raha on vähe, aga olukorda saaks parandada, kui riik ja valitsus suudaksid kokku koguda kõik maksud.

Võiks rakendada progressiivset tulumaksu.

Maailmapanga spetsialiste jt ei maksaks väga kuulata. Väikese riigi haridus on alati kallim kui suure riigi oma.

■ Finantseerimisel peaks ära määrama prioriteedid ja teatud osas peaks olema projektfinantseerimine.

Raha ei peaks koolidelt aasta lõpus ära võtma, see muudab mõtetuks säästmise, ei lase teha kaugemaid plaane.

Õpetaja prestiiž ühiskonnas on madal

Õpetaja töötingimused on sellised, et kõrgkooli ei lähegi need noored, kellest võiks saada head õpetajad.

Kaadrioolavus on nii suur, et varsti ei ole enam, kellega töötada.

Kõrgkoolilõpetanud ei tule kooli tööle.

■ Nagu õpetaja palk sõltub staažist, kvalifikatsioonist ja koormusest, peaks ka palgafond sõltuma samast, mitte õpilaste arvust koolis.

Praeguse palgapoliitika järgi on alatasustatud või lausa tasustamata klassijuhatamine (tasustatakse 1 tund nädalas) ja kooli juhtimine (direktor on kooli palgaskaalal kusagil keskel).

On vähendatud kooli juhtkonda, aga töid ja tegemisi on tulnud juurde.

■ Töötaval pensionäril tuleks säilitada pension.

Haridusuuendus peaks olema pidevalt arenev. Uued vastvalminud dokumendid pärssivad tihti juba ette mitmekesisuse, ei arvestata edasise arenguteid.

■ Uuenduste puhul tuleb anda katsetamis- ja eksimisõigus.

■ Vajalik on kõrgkooli ja keskkooli sidestamine (ühed eksamid jms).

■ Haridusreform on pikaajaline protsess, kestab aastaid. Selle etapid peaksid olema riiklikult planeeritud ja finantseeritud.

Kultuuri- ja haridusminister Peeter Olesk kuulas ettekande ära, mõnes küsimuses oli koolijuhtidega nõus, mõnes mitte. Minister peab oluliseks tutvumist olukorraga kohtadel, Valga-, Pärnu- ja Hiiumaale lubas ta minna septembrikuus. Ta ütles, et kooliaasta ei tule kerge, haridusasutuste võlad on suured ja kasvavad. Rahapuudus näpistab igalt poolt, on tõenäoline, et vanema astme õpilased peavad oma õpikud tänava ise välja ostma. Kohe 10. septembril õpetajad veel suuremat palka kätte ei saa, asjaajamine võtab aega, ümberkorraldamist vajab koolinõunike ja ainemetoodikute töö, õpetajate täienduskoolitus. Rahul ei olnud minister õppekavade strateegiaga. Õpilaste pädevuse, teadmiste taseme väljaselgitamiseks plaanitakse sel õppeaastal teha kiired pilootuuringud mõningates õppeainetes (võõrkeeled, eesti keel, matemaatika, bioloogia).

Murelik oli koolijuhtide ja ministri jutt, aga mõlemad pooled soovivad edukat koostööd, ikka selle nimel, et haridusasjad Eestimaal soovitud suunas edeneksid – paremuse poole.

"Minister, kes käib koolides, mitte ei istu Tallinnas oma kabinetis, äratab usaldust," ütles üks direktor.

LINDA JAGGO

Eesti Haridustöötajate Ametiühingu Vabariikliku Liidu juristi poole pöördus abi saamiseks ühe väikese maa-kooli pedagoog esmapilgul küllaltki kummalise, kuid samas vägagi tõsise probleemiga.

Nimelt nõudvat kooli direktor õpetajatelt selliste tööde tegemist, mis kuidagi ei sobi õpetaja elukutsega. Õpetajad on kohustatud osalema niinimetatud laupäevakutel, tegema maalri- ja puuraiduri tööd. Selgituseks olgu öeldud, et tegemist oli väikese ahiküttega maakooliga. Kes nendest töödest keeldus, seda tabas direktori ränk hoiatus: keeldujal ähvardati järgmise õppeaasta tunnikoormust vähendada. See mõjub aga õpetaja rahakotile. Mida teha, päris pedagoog juristilt.

Direktor on rikkunud mitut seadusakti.

Esiteks on eiratud "Eesti Vabariigi töökaitse seaduse" § 5, mille lõige 1 sätestab: "Tööandja ja töötaja on kohustatud töölepingu sõlmimisel jälgima, et kokkulepe sõlmitsaks ainult nende tööde kohta, milleks töötaja on välja õppinud." Sama paragrahvi lõige 2, punkt 4 määrab: "Tööandja on kohustatud mitte rakendama töötajat töödel, milleks ta pole välja õppinud."

Telseks läheb direktor vastuolul "Eesti Vabariigi töölepinguseadusega". Töölepinguseaduse § 16: "Tööandja ühepoolse otsusega kehtestatud tingimu-

EV Valitsuse 21.07.94 määrus nr 264 sätestab lastetoetuse seadusega (Riigi Teataja nr 13, 1994,

artikkel 232) kehtestatud toetuste määramise ja maksmise alates 1. oktoobrist 1994 pensioniametite kaudu. Uus kord on kinnitatud sotsiaalministri 2.08.94. a määrusega nr 48.

Lastetoetuse määramise ja maksmise ümberkorraldamiseks esitab tööandja toetusesaaja elukohajärgsele pensioniametile oma allkirja ja pitsatiga kinnitatud järgmiste dokumentide koopiad:

- 1) lapse sünnitunnistus;
- 2) 16aastase ja vanema õpilase õpilaspilet või koolitõend.

Seega on toetuse saaja asutuse töötaja ning tema kohta tuleb lastetoetuse saajate nimekirjas märkida ees- ja perekonnanimi, sünniaeg, isikukood, passiandmed, elukoht ning indeks. Kui toetuse saajal on nn punane pass, pole isikukood passis fikseeritud.

Järgmisena on nimekirja koostajal vaja kirja panna laste ees- ja perekonnanimed, sünniajad ning isikukoodid. Samuti õppeasutus ning klass või kursus, kus laps õpib. Toetuste märkimisel tuleb kasutada lühendeid:

L – lastetoetus;

U – ülalpidamistoetus.

Seejärel märgitakse igakuine toetussumma. Eraldi lahtrisse on paigutatud koolitoetus ning selle väljamaksmise aeg. Koolitoetus tuleb välja maksta augustis. See on ühekordne väljamakse suurus 90 krooni. Õigus koolitoetusele on üldharidus- ning kutseõppeasutustes päevaõppes õppivate laste vanematel.

Ja nüüd jõuamegi muudatuse juurde. Alates 1.10. on ainult kaks toetuse maksmise viisi: toetuse saaja isikliku pangaarve või elukohajärgse sidejaoskonna kaudu. Kui maksmine toimub

Jurist selgitab

Õigus on töötaja poolel

sed, mis on töötaja jaoks halvemad seaduses, haldusaktis, kollektiiv- või töölepingus toodust, on kehtetud. Kehtetute tingimuste asemel kohaldatakse seadust, haldusakti, kollektiiv- või töölepingut. Lisaks neile paragrahvidele nõuab töölepinguseadus oma III peatükis tööandjalt töösisekorraeeskirjade kehtestamist, milles tuleb sätestada eri töötajakategooriate täpne tööülesannete jaotus, mis peab kajastuma ka ametijuhendites.

Kolmandaks on direktor rikkunud "Eesti Vabariigi palgaseadust". Et "laupäevakutel" tehtud tööd eraldi ei tasustatud, eirati kõne all oleva seaduse § 12, 13, 14 ja 15. Nimetatud paragrahvid puudutavad töötajate töö tasustamist eritingimustes, samuti lisatöö, ületunnitöö, puhkepäevadel tehtud töö tasustamist, aga ka sellise töö eest tasu maksimist, mida ei ole töölepingus ette nähtud.

Rikutud on veel "Eesti Vabariigi töö- ja puhkeajaseaduse" § 13 ja 14, mis piiravad ületunnitöö tegemist, § 19, mis sätestab töötamise õhtusel ajal ning § 28 ja 30, mis esitavad tööandjale nõudeid juhiks, kui nad soovi-

vad töötajaid puhkepäevadel tööle rakendada.

Nagu näha, on õigus töötajal. Kuid mida teha siis, kui tööandja keeldub töötajat kuulda võtmast? Sel juhul tuleb pöörduda Tööinspektsiooni poole, kes on kohustatud olukorraga tutvuma ning seejärel tegema tööandjale ettekirjutused, milles teda kohustatakse lõpetama seadusega vastuolus olev tegevus.

Situatsioon, mida kirjeldasin, ei ole kahjuks haruldane, kuigi on rikutud nelja seadust. Muidugi ei satu kõik analoogsed küsimused juristi töölauale. Kuidas hoida aga ära selliste probleemide tekkimist?

Eesti Haridustöötajate Ametiühingute Vabariiklik Liit on korduvalt soovitanud kollektiivlepingute sõlmimist, kus tuleks kindlasti ära näidata eri tööde tegemise, tasustamise, samuti neist keeldumise kord.

Oleme juba jõudnud oma tööde ja tegemistega turumajandusse, kus iga inimene peab jälgima töölepingu täitmise korrektust ning juriidilist õigsust.

RAAVO RAADIK,
Eesti Haridustöötajate Ametiühingu Vabariikliku Liidu jurist

Selgitusi lastetoetuse
määramise ja maksmise
ümberkorraldamise kohta

panga kaudu, tuleb nimekirjas fikseerida panga nimetus ja arve. Sinkohal on oluline, et arve peab olema toetuse saaja nimel ning kuna toetuse saaja on üldjuhul ema, peab arve olema avatud tema nimele. Ka siis, kui isal on töökohas avatud pangavarve, tuleb arve avada ikkagi emal. Variant, kus asutus on nõus toetuse kandma oma arvele ning sealt emale välja maksta, pole võimalik. Kui maksmine toimub posti teel, tuleb vastavasse lahtirisse teha sellekohane märge ning toetuse saaja andmetes peab olema kindlasti kajastatud postiindeks, sest selle kaks viimast numbrit on pensioniameti tehtavate ülekannete aluseks. Et hõlbustada pensioniametite tööd, tuleks sidejaoskonnad numbrite järgi grupeerida.

Kui toetuse saaja ei ela töökohas, peab tööandja saatma eespool nimetatud andmed toetuse saaja elukohajärgsele pensioniametile (näiteks: isik töötab Tallinnas, kuid elab Keilas). Ka lapsevanematest tudengid hakkavad toetust saama elukohajärgsest sidejaoskonnast või pangavarvelt. Toetuse saaja peab esitama pensioniametile kirjaliku avalduse, kus on näidatud, millise instantsi kaudu ta toetust saada soovib. Nimekirja võib olla täidetud käsitsi, kuid käekiri peab olema loetav. Andmete õigsust kinnitab ema oma allkirjaga. Kui toetus on ametlikus korras määratud teisele isikule, kirjutab alla tema. Samas on allkirja andnud isikul kohustus informeerida pensioniametit kõikidest muudatustest, mis puudutavad toetuse maksimist. Olgu et tööandjad

jätkavad toetuste maksimist kuni 30. septembrini, tuleb toetuse määramisel ja maksimisel aluseks olnud dokumente säilitada kolm aastat. Samuti on vaja dokumentidele lisada väljavõtte käskkirjast ema lapsehoolduspuhkusele lubamise kohta. Kui ema on kodune, s.t kui maksmine toimub isa töökohas kaudu, tuleb lisada väljavõtte tööraamatust, millest ilmneb, et ema ei tööta, ning abielutunnistus. Kui on tegemist faktilise abieluga, piisab tõendamiseks sünnitunnistustest.

Toetuste ülekandmisega seotud postikulud katab Sotsiaalkindlustusamet ning nii sidejaoskonnas kui ka pangas saab toetuse saaja kätte 100% määratud toetusest.

Kui asutusse tuleb pärast 1.10. töötaja, kellel on õigus toetusele, pöördub ta ise pensioniameti poole, tööandjal mingeid kohustusi ei ole.

Lõpetuseks pisut toetuste määramisest. Kui laps õpib üleminekuklassis, jätkatakse toetuse maksimist ka suvekuudel. Kui on tegemist abiturientidega, maksab pensioniamet toetust 1. juulini.

Seega: kõik asutused peavad vajaliku dokumentatsiooni esitama pensioniametile 1. septembriks ning maksma toetusi kuni 30. septembrini (kaasa arvatud). Alates 1. oktoobrist toimub maksimine ainult pensioniametite kaudu hoiuarvele või sidejaoskonda.

Juhendit tutvustas ja kommenteeris

MAIRE HIRMAT,
Eesti Haridustöötajate Ametiühingu Vabariikliku Liidu esimehe asetäitja

T E A V E
Ministeeriumis

Kas koolid on uueks õppeaastaks valmis?

Ministeerium esitas valitsusele arutamiseks ülevaate kõrgkoolide, kutseõppeasutuste ja teiste riigikoolide valmisolekust uueks õppeaastaks.

Kuigi teine lisaeelarve on valitsuses läbi vaadatud ja haridusele eraldatud osa varasemast suurem, ei piisa sellest kõigi vajaduste katteks. Täiendavat finantseerimist oleks vaja Tartu Ülikooli kapitaalremondiks ja investeerimiseks ning Tallinna Kunstiülikoolile avariiremontideks. Suuri kulutusi nõuavad haridusasutuste käes olevate hoonete omanikele tagastamisega seotud kolimised. Üle 2,5 miljoni krooni vajavad riigikoolid ja kutseõppeasutused elektrenergia võla tasumiseks ja uueks kütteperioodiks kütuse muretsemiseks.

Ministeerium tõstas valitsuse ees ka vajaduse suurendada eri- ja sanatoorsete koolide õpilaste toitlustamiseks ettenähtud raha.

Ministeeriumi töörühm peab õigeks, et tulevikus peaks kõrghariduse finantseerimine toimuma kindla protsendina sisemajanduse koguproduktist. Sellekohane ettepanek valitsusele ka tehti. Kõrgkoolide finantsolukorra parandamise üheks teeks peetakse õppemaksu kehtestamist.

Setumaa õpetajate palgad
kõrgemad kui teistel

Valitsuse 16. augusti istungil otsustati teha valitsuse 28. detsembri 1993. a määrusesse nr 414 "Eelarveliste asutuste töötajate töötasustamise kohta 1994. aastal" muudatus, mille kohaselt Värskas, Mikitamäe ja Meremäe (Setumaa) vallas asuvate koolide õpetajatele ja kasvatajatele kehtestatakse 1. septembrist 30% suuremad palgad. See peaks aitama kaasa seal asuvate koolide kaadri tugevdamisele ning lõpptulemusena eesti kultuurikeskkonna arengule.

Samal istungil arutati ka gümnaasiumiõpilaste õpikutega varustamist ja koolide küttevõla tasumist. Kultuuri- ja Haridusministeeriumile tehti ülesandeks koos Rahandusministeeriumi ja kohalike omavalitsustega selgitada välja konkreetsed võlgased ja üldhariduskoolide võlgade tekkimise põhjused. Rahandusministeeriumil soovitati kohalike omavalitsuste täiendavate rahataotluste läbivaatamisel selgitada välja ka küttevõlgade tasumise või kustutamise põhjendatus. Koolide küttevõla kustutamisel peaks kasutama eelkõige riigi 1994. aasta teises lisaeelarves kohalikele omavalitsustele eraldatud raha.

Kultuuri- ja Haridusministeeriumile tehti ülesandeks esitada valitsusele 1. novembriks ettepanekud gümnaasiumiõpilaste õpikutega varustamise uue süsteemi sisseseadmise kohta, pidades muu hulgas silmas raamatufondide moodustamist kooliraamatukogude juurde, õpikute soetamist väikese sissetulekuga peredest pärit õpilastele, kasutatud õpikute tagasiostmist.

Teadmised töökaitsest on
kohustuslikud

Tuginedes töökaitse seaduse § 17 (3)-le, peavad haridusasutuste juhid Töökaitseinspektsiooni nõudmisel läbima töökaitsealase koolituse. Seda võivad korraldada õppeasutused, koolituskeskused või ettevõtted, kellel on selleks Riigi Kooliameti litsentsikomisjoni koolitusluba.

1. augusti seisuga omavad nimetatud koolitusluba järgmised õppeasutused: Töökeskperdi RAS, Jõgeva Põllumajanduse Õppekeskus, Ida-Viru Maakonna Põllumajanduse Õppekeskus, Taebala Kutsekeskkool, Liha- ja Piimatööstuse Õppekeskus, RE Eesti Energia Õppekeskus, Autotranspordi Õppekeskus, RAS Eesti Kiviõli, AS Piusa Häll (Vastseliina vald), Valga Maakonna Leiutajate ja Ratsionaliseerijate Liit, Helme Kutsekool, Harju Maakonna Põllumajanduse Nõuande- ja Õppekeskus (Saku), AS Gasell (Tallinn), AS Metrix (Tartu), Eesti Rahvusraamatukogu.

Töökaitsealase töö korraldamise eest haridusasutuses vastutab selle juht. Töötajate töökaitsealased õigused, kohustused ja vastutuse määrab tööandja kindlaks ameti- ja töökaitsejuhendiga, mille koostamise kord on ära toodud EV Valitsuse määruses 20. oktoobrist 1993. a nr 324 (RT, 15.11.1993, nr 69, art 991).

Riigi Kooliamet teatab oma kirjas maavalitsuste haridusosakondadele järgmist.

Üldhariduskooli õpilaste töökaitsealane juhendamine on õppetöö lahutamatu osa. Tuleb jälgida, et enne iga potentsiaalset ohtu kandva ülesande, harjutuse, seadme, aine (keemia) jne (k.a koolivälised üritused) juurde asumist õpilasi instruueeritaks. Õpilaste töökaitsealane juhendamine kajastub klassipäevikus. Õpilase allkirja ei nõuta.

Seminarid, nõupidamised

Möödunud nädalal toimusid enamikus maakondades õpetajate ja koolijuhtide nõupidamised, kus osalesid ka ministeeriumi ja Kooliameti esindajad Ene-Mall Vernik, Mati Kask, Mall Gramberg, Meelis Kond, Ene Ritso, Kaire Ainjärv, Ants Eglon, Mari Kadakas, Georg Aher. Nõupidamised jätkuvad.

22. augustil algas Eesti-Soome kodumajandusõpetajate kaugõppekursuse esimene õppenädal Pärnu Kodumajanduskoolis.

23. augustil kohtusid Kooliameti korraldusel Tallinnas maavalitsuste haridusökonoomikaga tegelejad.

24.-26. augustini toimub Pärnus rahvusvaheline seminar "Pere ja kodu muutuvast ajast". Osaleb poolsada naist üheksast riigist eesotsas Rahvusvahelise Kodumajandusföderatsiooni (JFHE) presidendi professor Maria Thiele-Wittigiga Saksamaalt.

25. augustil kogunesid Tallinnasse uue õppeaasta algusega seonduvaid probleeme arutama kutseõppeasutuste direktorid. Nõupidamisel osales kantsler Veiko Jürisson.

29. ja 30. augustil toimub Paide Kutsekeskkoolis maakutsekoolide sügisseminar "Lähtudes õpilastest...".

3.-5. augustini toimus Soomes Jyväskylä Ülikoolis Põhjamaade eriõpetuse 19. kongress. Üle 500 osavõtja esindasid 9 riiki. Eestist osalesid Aili Keres, Aare Talvistu (Riigi Kooliamet), Ene Mägi, Aino Saar, Marika Veisson (TPÜ), Kai Kukk (KHM).

Juuni lõpul toimus Kooliameti ja Avatud Eesti Fondi ühisprojekti "Omanäoline kool" 4. seminar. Töötati välja arenduskavad ning kaheksa koolidevahelist projekti järgmiseks aastaks, millele taotletakse finantseerimist AEFilt. Otsustati korraldada analoogiline seminarisari uutele koolimeeskondadele. Selle kavandamiseks osalevad Aimur Liiva ja Hannes Voolma Kooliametist, ühenduse "Omanäoline kool" esindajad Katrin Kalamees, Ott Kasuri ja Galina Oja 22.-27. augustini Budapestis rahvusvahelise programmi "Transformation of School Leaders" õppejõudude seminaril.

6.-9. augustini viisid Viljandis seminaril läbi Esko Leino ja Ulla Piekkari Helsingi Ülikooli Vantaa täienduskoolitusinstituudist. Osales üle 30 Eesti õpetaja ja koolijuhi, kes on otsustanud omandada aastaga koolikonsultandi kvalifikatsiooni. Järgmine seminar samale rühmale toimub septembri lõpus Ülenurmel.

Jätkub töö haridusseadustega

Riigikogu kultuurikomisjoni ettepanekul arutatakse 29. ja 30. augustil ministeeriumi saalis kõrgkooli- ja ülikooliseaduse ning teaduse ja arendustegevuse seaduse eelnõude põhilisi vaidluskohi.

Kultuurikomisjonis alustatakse ka põhikooli ja gümnaasiumi seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu arutelu. Ministeeriumides kooskõlastamise on läbinud kutseõppeasutuse seadus, mis pärast mõningaid parandusi ja täiendusi loodetakse septembrikuu lõpul valitsusele üle anda.

LEIDA REIMANN

PÄEVA TEEMADEL

Kuusalu Keskkoolis käisid möödunud kolmapäeval õppeaasta-eelset sanitaarremont ja korrastustööd. Maja oli rahvast täis, aga direktor **Aleksander Ardel** ja õppealajuhataja **Aili Kontus** leidsid aega, et ajakirjanikuga oma mõtteid, rõõme ja muresid jagada.

Muresid on koolil palju,

eriti viimasel neljal aastal. Nüüd on tunne, et midagi vist hakkab selginema. Üle mitme aasta on paberil kooli eelarve, varem

tuli iga ostu kooskõlastada, olgu see kas või viiekroonine pisias. Kuigi eelarves raha vähe, on see konkreetne ja kool teab, millega peab läbi ajama. Valla üle oleks patt nuriseda. Vald on püüdnud oma koolile antud lubadusi võimaluse piires täita.

Suurim valupunkt on kütteprobleem. Seni on kooli köetud endise kolhoosi katlamajast, aga see on väga kallis lõbu – 80 000 krooni kuus kulus nagu õhku maksmiseks. Seepärast tekkis mõte ehitada koolile oma katlamaja ja üle minna oda-

vamale kütusele. Arvestuste kohaselt peaksid ehituskulud ennast suhteliselt lühikese ajaga ära tasuma. Vald taotles ehituseks laenu, seda ka lubati. Kuid raha on seni saamata, ehkki kohal on käinud mitu komisjoni, kes kõik ettevõtmist õigeks pidasid. Ebameeldiv on ka see, et laenu antakse väga kindla suunaga ning ei kool ega vald saa valida kohalikke olusid arvestades kõige otstarbekamat varianti.

Kuusalu kooliski teeb muret uus palgamaarustus (mida küll keegi veel

Midagi vist hakkab selginema

oma silmaga näinud ei ole, aga hirmul on suured silmad), eelkõige

koolisisene kohakaasius.

See peaks olema viimane samm kooli reformimisel ja selleni võiks jõuda ehk kümnekonna aasta pärast, arvas A. Ardel. Ükski õpetaja ei anna üle normi tunde lihtsalt oma lõbuks. Kui ta aga nende eest ei saa tasu, mida eeldaksid kõrgharidus ja staaž, on see õpetaja ahistamine. Ideaalne oleks töötada normtundidega, kuid enne kui selle peale välja minna, peaks valla olema vaba korterifond uute õpetajate töölevõtmiseks ja ka õpetajaid peab piisavalt olema. Kas lähiaastatel on võimalik kooli suunata arvestatavalt rohkem kaadrit? Pigem vastupidi, erialaõpetajaid ei jätku.

Tundub, et järjekordselt on hoo ehitamist alustatud katusest ja see toob koolile ainult kahju. Või viiakse tõesti väga järjekindlalt ellu poliitikat – teha Eestist madala haridustasemega arengumaa, millega suurriikidel hõlpus manipuleerida?

Kuigi äsja tõsteti õpetajate palku, on see ühe käega andmine, teisega võtmine. Riigi tõelist toetust haridusele pole näha. Kool vormib sirguvat põlvkonda kas riigi kukutajateks või toetajateks. Kui tahetakse saada tulevikumalliga kodanikke, tuleb ka haridus ja selle andjad väärtustada.

A. Ardel näeb võimalikku väljapääsu selles, et koolidele antaks rohkem raha keskmise palgaskaala järgi (kui see koos kohakaasusega jääb alla keskmise). See annaks juhtkonnale võimaluse lisatasuga

kompenseerida kõige tublimate tööd.

Uudisasi on ka

reglementeeritud tööaeg.

Õpetajat peab usaldama, arvatakse Kuusalu Keskkoolis, muidu ei saa ühes paadis sõuda. Mitte kunagi ei saa teada, mitu tundi keegi kodust töötab. Kuusalu koolis on küll korralikud paljundamisvõimalused, mida usinasti kasutatakse (teenindaja ütleb, et kusagil pole paljundusmasinal nii suurt koormust), ja arvutid, kuid igal õpetajal pole oma tööruumi. Õpetajate toas loominguist tööd nõuda on palju tahetud. Et koolisoleku aega peab mahtuma aineseksioonide töö ja projektöpe, on loomulik. Muide, projektöppe kohta arvati, et me avastasime hiljuti ainult termini. Sisuliselt on projektöpet varemgi tehtud (lõikuspeod, metsapäevad ja –nädalad, temaatilised klassiõhtud, spordipäevad; õppetöö ühitamine televiisori vaatamisega taliolümpia ajal on samuti üks projektöppe vorm).

Kooli poolt vaadates jääb kõigist uuendustest mulje, et üks ülemus käib siin, teine seal. Nähtust–kuuldust võetakse üle kild ja pannakse see mängima. Uuendusi rakendades peaks kõik olema hoopis rohkem läbi kaalutud ja tegelike kooli-inimestega läbi vaieldud.

Suuremat selgust edaspidiseks lubab

õppekava projekt.

Eeloleval õppeaastal töötab see küll vaidlusi ja arvatavasti ka ühe osa õpetajate, kes harjunud suurema reglementeerimisega, peata-

Küsi ge | l õ b u s a i d küsimusi!

Selline oli PEETER OLESKI soovitus koori- ja orkestrijuhitajatele, kellega minister möödunud reedel Vigala suveseminaril kohtus. "Lähtuge sellest, et nädalalõpp on alanud ja seda ei maksa ära rikkuda. Tõsised asjad tulevad raadio, televisiooni ja ajalehtede kaudu niikuinii."

Ministri tööpäev oli olnud pikk – hommikul Puurmannis segakoorilauljate suveseminaril, siis Tartus tutvumas keskkoolide uue majandusõpikuga ning õhtul laagri "Vigala '94" lõpetamisel.

"Elu on minust teinud pulmakindrali,"

ütles Peeter Olesk. "Tuled ürituse lõpuks koha'e, ütled mõned sõnad ja jääd jumalaga. Tänu sellele, et minu autojuht on tõesti kiire, võin ma öelda, et sõidan mööda Eestimaad nagu luua reljas. Aga mulle ei ole selline ringikuhumir.e kunagi meeldinud. Läbi kultuuri

ja läbi inimeste ei saa niimoodi kihutada."

Minister kinnitas, et Vigalas veedetud tunnid ja kontserdi kuulamine lauluväljakul mõjusid talle kosutavalt. Kui aina ja aina on vaja tegelda raskustega, siis Vigalas oli võimalik tegelda ka sellega, mis teeb taju paremaks.

Paraku on kultuur ja haridus tõsised asjad ning üksnes lõbusalt neist kõnelda ei saa. Kui hakatuseks päritigi ministrit näiteks seda, kas ta viisi peab (peab küll!), siis lõpuks jõuti jutuga ikka päevaprobleemide juurde.

Õpetajate palgast kõneldes ütles minister, et isiklikult tema poleks alustanud palgast, vaid võlgadest, mis on haridussüsteemile kaela lükatud ning millest see süsteem omal jõul ühelgi juhul välja tulla ei suuda.

Ees ootab raske kooliaasta,

eelkõige tuleb mõelda, kuidas koolimajad ja kultuurikeskused ületalve soojaks kütta. Lisaks on vaja tegelda nende avariide sundlikvideerimisega, mille on kaasa toonud Sotsiaalpanga moratoorium. Kolmanda probleemina kõneles Peeter Olesk valdade ülalpeetavusest, mis samuti seab haridus- ja kultuurielu maakohtades tugeva löögi alla.

"Palkade küsimus on minu jaoks tõesti ainult üks osa kogu tervikust, mille haridus ja temast sündiv kultuur moodustavad. Praegune palgatõus on äärmiselt ajutine ja poolik lahendus."

Ja siiski lubas minister tagasi astuda, kui seda palgatõusu 1. juulist ei tule. Kas tegemist oli vaid väikesel valitsusesisese mänguga?

"Oleks see mäng, tuleks öelda, et valitsus on lasteade."

Kui olin möödunud aasta lõpul Riigikogu ees hoopis ühes teises küsimuses, küsis keegi minu käest, mida ma teen siis, kui see printsip, mida ma pooldan, ei lähe läbi ning mind sunnitakse tegema seda, mida ma ei poolda. Siis ma ütlesin – ja see trükiti ka ajalehes ära –, et sel juhul ma astun tagasi. Nüüd olid mul need sõnad meeles, sest mul on üsna hea mälu. Ongi kõik."

Küsti sedagi,

kas minister on rahul oma kaadriga

või kavatseb ta inimesi välja vahetama hakata.

Peeter Olesk ütles, et tema veendumust mööda on kaadrimuudatused vajalikud.

"Meie haridussüsteemis töötab siiski kahetsusväärselt palju neid, kes kümnekond aastat tagasi reetisid meie kooli rahvuslikkuse ja hakkasid pärast seda, kui Ferdinand Eisen oli juba umbes viis aastat ametist ära, rääkima, et meil ei ole olnud kooli kontseptsiooni ja nüüd, keset "perestroikat" tuleb see luua."

Alates 1940. aastast oli õpetaja ja kultuuritegija töö see, mis kandis rahvuslikku vastupanu. Ja see oligi kontseptsioon, mida muidugi ei võidud "Rahva Hääles" või "Nõukogude Õpetajas" avaldada. Aga oli teatav seesmine sundus, millest lähtuti. Kes ei osanud seda kontseptsioonina näha, pidi olema erakordne tainapea – pehmelt öeldes. Selles on nende inimeste käitumise kuritegelikkus ja mina ei lepi sellega, et nad jätkavad oma tööd, nagu poleks midagi juhtunud."

olekut. Ometi on see samm konkreetse suunas, nii nagu mõned muudki ettevõtmised. Näha on, et Riigi Kooliamet hakkab oma töösse sisse elama. Koolidele antud liigne vabadus kippuski tööd segama. Peavad siiski olema ühtsed nõuded, mida kõik koolid järgivad.

Kuidas tutvustate Kuusalu Keskkooli?

Õpilaste arv on jõudnud juba üle 700. Praeguseini on see igal aastal

**Lapsed kooliaias
tööl?
Uskumatu, aga
tõsi.
Kuusalu õpilased
kasvatavad
kooliaias
kõõgivilja
koolisöökla
talvevarudeks.**

ANDRES TEISSI fotod

vähehaaval kasvanud, kuid lähitulevikus on ette näha klasside kahenemist. See on seotud sündimuse vähenemisega. Praegu ongi tegemist mõnes klassis õpilaste mahutamise-ga. Kummaski 8. klassis on 35 õpilast, ruumid aga on ehitatud 30–32 õpilasele. Kuusalu tullakse üsna kaugelt, näiteks Kostiverest (Kuusalus imestatakse, kuidas küll Kostivere kool suudab kasvatada nii head lapsed), Vihasoolt, Kaberneemest jm. Koolil on internaat, mis mahutab 25 õpilast, aga vaja oleks suuremat.

Klassiväline töö on mitmekülgne. Koore ja rahvatantsurühmi tuntakse laialt, aga koolis on ka tugev sporditöö. Praegu tõmbavad õpilasi ligi raadioring (õpetaja **Enn Kirsman**) ja arvutiring (õpetaja **Mari Käis**). Kunagi oli aeg, kus poisid tantsukursustel aknast välja hüppasid. Nüüd ei ole peotantsu kursustele enam kedagi tarvis meelitada, on isegi kaks juhendajat, õpetaja **Silvi Meits** ja lastevanemate komitee esinaine **Veera Rebane**. Koolis arvatakse, et sellele on kaasa aidan-

nud ka Eesti Televisioon. Näidatakse šikke noori mehi, peotantsu – ja mallid hakkavad vähehaaval muutuma.

Õpilased hoiavad oma kooli, sest neis on püütud kasvatada pere-mehetunnet. Selle üle, et õpilased kooli remondivad, on palju nuri-setud. Kuusalus arvatakse – ise teed, ise hoiad. Viimastel aastatel on surnud seisust suudetud üles äratada kooliaed, kasvatatakse oma sööklale aedvilja ja kartuleid. Suve jooksul töötavad õpilased aias 3x3 tundi. Sellelgi päeval, kui ajakirjanikud külas käisid, olid lapsed aias ametis.

Küll viimasena nimetatud, aga üldse mitte viimasejärgulise tähtsusega on

tugev ja püsiv kaader.

Koos kohakaaslaste ja lapsepuhkusel olijatega on nimekirjas 62 õpetajat, neist viiel on esimene ja kaheksal teine järk! Paljuvõitu, kui võrrelda mõne teise kooliga. Kuusalu koolis arvatakse, et koolijuhi

asi on õpetajale arenguvõimalusi anda ja õpetaja asi need ära kasutada. Keegi järke pakkuma ei tule. Osa koolijuhte nii tolerantset ei suhtu. Kas tõesti mõni kardab enda kõrvale konkurentsi võimekate aineõpetajatena?

Tugevaid õpetajaid on Kuusalus palju, nimetati mõned. Inglise keele õpetaja **Karin Rannamets** on vahetusõpetajana Taaniski käinud, parajasti oli tal Kuusalus käsil inglise keele kursus algklassiõpetajatele. Maakonnas on tuntud nimed matemaatik **Enn Laanpere**, kehalise kasvatuse õpetaja **Elle Ardel**, ajalooõpetaja **Sulev Valdmaa** (õpetab kohakaaslasena lõppklassse), muusikaõpetaja **Taavi Esko**, keemia–bioloogiaõpetaja **Tõnu Lindvet**, eesti keele ja kirjanduse õpetaja **Menda Kirsmaa**, algklassiõpetajad **Hilja Sarap** ja **Reet Kadaste**. Alles teist aastat on koolis füüsik **Enn Kirsman**, kuid juba on ta ennast heast küljest näidanud.

Õpetajate tugevust–nõrkust näitab kõrgkoolidesse sissesamine. Kuidas sellega lood on? Öeldakse,

et tänavu said sisse peaaegu kõik, kes tahtsid.

Keskkoolis on paralleelklassid diferentseeritud, A–klass praktilisema ja B–klass akadeemilisema kalakuga. Esimeses valmistatakse õpilasi rohkem ette eluks, teises edasiõppimiseks.

Kooliellu on kindlalt sisse tulnud

suhted sõpruskoolidega.

Need on Soomes Valkeala gümnaasium ja Sipoo põhikool ning Rootsis Umeå kool. Käiakse vastastikku külas, vahetatakse õpetajaid. Rootsi keelt käis õpetamas **Marja-Leena Rautakorpi** Sipoost. Loode-tavasti tuleb ta veelgi, sest tema juured on Eestimaal ja eesti keelgi vabalt suus.

Välissuhetest on palju kasu tulnud õpetajate silmaringi avarumisele ning neid tahetakse edaspidigi hoida ja arendada.

Kuusalus käis

VIIVI EKSTA

Kas praegune kultuuri ja haridust juhtiv ametkondade süsteem rahuldab? Või tuleks siiski uuesti luua kaks eraldi ministeeriumi?

"Praegune variant ei rahulda kedagi,"

väitis minister. Kuid samas kinnitas ta, et sellest hoolimata poleks ministeeriumide kiire lahutamise mõistlik. Kõigepealt tuleks küsida, mida me sellest võidame ja missuguse hinnaga. Neile küsimustele aga praegu veel vastuseid pole.

Kõigepealt on vaja leida lahendus võimu jagamise probleemile. Maakonnad ja maavalitsused pole praegu vähimalgi määral rahul funktsioonide jaotusega riigi ja maakonna vahel. Ja seda just haridust puudutavais küsimusis. Kes finantseerib? Mida finantseerib? Kes vastutab?

Teine mureküsimus peitub taas kaadris – kes hakkab muudetud ministeeriumides töötama?

"Riigiametniku töö ei ole sugugi see, mida tegema igaüks tahaks

tulla või kuhu igaüks sobiks. Erasektor tõmbab praegu tunduvalt rohkem ja selle argumendiga ongi paljudel juhtudel hoitud töös ka neid ametnikke, kes tõesti enam mitte kuskile ei kõlba. Nendesamade inimestega hakata uut ministeeriumi tegema oleks väga jame väga."

Rääkides rahvuskultuurist, massikultuurist ja tippkultuurist laiemalt, ütles minister, et talle teeb eelkõige muret

rahvuskultuur.

"Minu jaoks on rahvuskultuur see, mis kaitseb eestlast Euroopasse ärakadumise eest. Kõik need jutud sellest, et me peame minema Euroopasse, on mulle enam kui naljakad, sest me elame Euroopas, oleme seal kogu aeg elanud ja meil ei ole siit mitte kuskile minna. Keegi ei tahagi meid seal lääne pool nii väga. Pealegi, kui me oma rumalusest läheksimegi kuhugi, tahaksin ma teada, kes siis siia tuleb. Meil ei ole valikut. Me oleme Euroopas ja meil tuleb kaitsta oma rahvuskul-

tuuri just nimelt siin. Rahvuskultuur sünnib aga sellest, mida eestlane loob. Meie varamu on tegelikult väga suur, iseasi, kas oskame seda kaiku lasta."

Minister kinnitas, et eestlaste rahvuskultuur on ohus just ühiskonna avatuse tõttu ja seda vähemasti seni, kuni rahvasuus leviv loosung: "Kannata Eestimaist!". Isegi haritud inimesed kasutavad masendavalt palju inglise keelest pärit sõnu, millele ei suudetagi enam leida eestikeelset vastet. Ometi on oma sõnad kõige kohta olemas.

"Mida me tahame? Olla sild Ida ja Lääne vahel? Mina kinnitan teile, et

sillal ei elata,

sillal käiakse. Ja silla all võivad elada üksnes paadialused. Kui me oleme värv Ida ja Lääne vahel, siis mina isiklikult ei ole kunagi tahtnud olla uksematt. Kui aga tahame olla rahvusriik, siis on meil mõned niisugused kohustused, mida me peame täitma igal juhul. Nendest kõi-

ge olulisem on minu jaoks see, et me peame suutma oma asju ajada kogu Eestis võimalikult eesti keeles."

Peeter Oleski sõnul võiks rahvuskultuuri kujundlikult määratleda kui oma asja ajamist oma sõnadega. Et me seda sageli ei tee, pole paraku üksnes Ida–Virumaa probleem.

"Elame uuesti oma riigis, aga see ei tähenda sugugi, et võime siin igaüks elada nii, nagu kellelegi parajasti meeldib. Peame elama nii, et respektuime teisi enda kõrval."

Laulukoor on riigi väikene mudel,

mis õpetab meid koos elama. See, mis on koorilaulus võimalik – koos laulda –, see peab olema võimalik ka riigis. Selles mõttes ma soovitsin kõigil koorilaulust õppust võtta, ka nendel, kes viisi ei pea."

TIIA PENJAM

Vaban- dage, Laine Toming

Mul on väga kahju, et Te oma 5. augustil ilmunud artiklile vaid nime, võib-olla hoopis varjunime lisasite. Aga kes teab, vahest on isegi hea, et keegi veel järgnevat lõiku loeb.

Ütlen ausalt, et ei uskunud Teie artikli viljastavasse, diskussiooni tekitavasse mõjusse. Liialt kamandav tundus Teie stiil. Seda enam on põhjust Teid õnnitleda. Provokatsioon tõi hea väljundi. Leidub

piisavalt empaatiat ja sulge valdavaid kaasamõtlejaid, kes hindamise küsimust lahendades "Õpetajate Lehe" kahele numbrile parajalt sisulist kaalu lisasid.

Paraku sattus selle lehenumbri 5. leheküljele ka kirjutis, mida lausa piinlik lugeda. See direktorist õpetaja oma. Teades autorit kui tugevat pedagoogi ja ka nalja mõistvat meest, võinuks toimetuse "Peame aru" asemel trükkida näiteks "Silmad kinni". Nüüd aga tuleb tunnistada, et viimase aastaga tuntuvalt tigestunud Eestimaal kulutab üks ajaleht trükimusta koguni oma õpetajate solvamiseks. Teisiti siinkirjutaja loo "Jah hindamisele" esimest ja kümnendat lõiku käsitada ei oska. Ärrituse ja meie vastuse vahel on see ruum, kus tuleks aeg maha võtta. Seal otsustame õnne ja õnnetuse vahel. Ametikaaslaste avalik halvustamine vaevast head teeb.

Vabandage, Laine Toming, halva asja meeldetuletamise pärast.

P. S. Iga inimene vajab tagasisidet oma tegude kohta, ootab tunnustust oma saavutustele. Nii pilgul, sõnal, lausel kui hindel võib olla väga suur mõju. Seega hindamise kaotamise ettepanekut ei võta keegi loodetavasti tõsiselt. Küsimus võib tekkida seal, kus püütakse kogu hinnang ühte numbrisse valada. Hinnang võiks tunnistusel olla antud ka sellele, kuidas õpilane tunnis kaasa töötab, käitub, oma aega kasutab, austab kokkulepitud mängureegleid, tema vastutustunde arengule, koostöövalmidusele jne. Eriti algastmes on see nii lapsele kui ka vanematele mitte vähem tähtis kui number. Ikka edasimineku huvides. Loodan, et arutelu hindamise üle ei muutu õndsaks "Sirbi & Vasara" veergudel kunagi vohanud targutuse sarnaseks selle üle, kas õigem on öelda "era– või individuaalauto".

Lugupidamisega

MART KUURME

PEAME ARU

Kas sallimatuse sündroom (või kriitiline eluhoiaks)?

Probleem on olemas

Selle suve ÜPUI suveseminaril Põltsamaal küsis ühel ülddiskussioonil minult üks üsna arukas ÜPUI-lane, miks ma olen **sallimatu** noorte õpetajate vastu. Tunnistan veel kord: ma ei ole olnud ega ole seda, sest noored õpetajad on koolile väga vajalikud. Küll olen sallimatu noorte õpetajate nende **omaduste** vastu, mis takistavad neid saamast tõeliseks professionaaliks, nagu vähe- ne avatus, kõrge enesehinnang ning sellega kaasnev üleolev suhtumine õpilastesse (ja kolleegidessegi), vähene huvi enesetäiendamise vastu, pedagoogilise eetika eiramine jne. Pean end hoopis noorte õpetajate toetajaks, sest soovin neid näha õpetajatööks paremini ettevalmistatutena, seega õnnelikena.

Probleem on sügavam ja puudutab tegelikult kõiki õpetajaid. Õpetaja on väga tundlik kriitika suhtes, sest hinnates pidevalt teiste tegevust, on ta sageli minetanud **eneseanalüüsi** vajaduse. Just eneseanalüüs lubaks tal olla professionaalselt palju edukam. Samas olen selle vastu, kui mingit konkreetset pedagoogilist juhtumit tõeliste nimedega ajakirjanduses arutatakse. Iga-päevases koolitöös (nagu meditsiinis) on palju n-ö intiimset, mida ei ole õige üle kooliläve välja kanda.

Normaalsete inimsuhete puhul ei tähenda kriitika (kui see pole lausa kritikaanlus) ega lähe isiklikuks, sugugi sallimatust. See on eluks lausa hädavajalik. Kahjuks mõistetakse kriitikat tihti ebaõigesti – enda solvamise või teatud grupihuvide ründamisena. On isegi inimesi (üsna kõrgetel kohtadel), kes soovivad lahendada kõik asjad sõbralikult, ilma konfliktideta. Filosoofilis-psühholoogiline lähenemine probleemile ütleb aga, et see ei ole võimalik. Nii satume umbteele...

Saagem sallimatusest üle!

Tundub ka, et alati ei eristata meil sallimatust kriitikast. Klassikalise näitena sallimatuse kohta võiks tuua omal ajal tehtud "kriitikat" A. Solženitsõni, raamatule "GULAG-i arhipelaag". Minu põlvkonna inimesed mäletavad, kuidas paarkümmend aastat tagasi N Liidus materdati seda teost viletsaks, kunstiväärtusetuks ja nõukogude tegelikkust laimavaks. Enamik kriitiseerijaid polnud ise "GULAG-i arhipelaagi" üldse lugenud.

Enamasti pole sallimatus nii alasti nagu toodud näite puhul. Sallimatust saab osavalt varjata näiliselt "objektiivse ja konstruktiivse kriitikaga", sest midagi võib ka hea asja juures olla kaheldavat. Allakirjutanu arvab, et sallimatuse vastu saab võidelda vaid **harituse** (kompetentsuse) ning **demokraatlike põhimõtete** rakendamisega.

Tunnistagem, et neid kahte asja polegi alati lihtne ühendada. Tean väga laia silmaringiga spetsialiste, kel puudub demokraatlik (või ka liberaalne) mõttelaad. Nii nagu on suuri demokraate, kes oma erialal on ahtakese silmaringiga ametnikud. Ohtlik on, kui üks või teine neist peab tegema põhimõttelisi otsuseid.

Kahjuks on meie inimesed tihti sallimatud poliitiliste erimeelsuste suhtes. Samas sallime laiskust, mustust, matslust jne. Tegelikult peaks vist olema vastupidi...

Sallimatust võib piisavalt kohata ka Eesti hariduselus. Ilmekas, ent samal ajal kurb näide võiks olla kõik see, mis mõned aastad on toimunud nn uute õppekavade ümber. Meie ajupotentsiaal ei ole nii suur, et võiksime inimesi sallimatuse alusel jaotada. Kuid kordan veel kord – sallimatus on asjatundmatuse ja demokraatia puudumise peegelpilt.

Ainult empiiriliste hinnangute aeg on ammu otsas

Kui 1962. aastal pandi Eestis alus õpetajate uurimiskursustele (*vivat* Aleksander Elango!) ja hiljem ÜPUI-le, siis oli põhjuseks eelkõige aja nõue – Eesti kooli pedagoogiline mõte ei saanud enam edasi liikuda ainult kogemuslikul (empiirilisel) alusel. Oli vaja teaduslike meetoditega korraldatavaid koolieksperimente ja nende tulemuste üldistamist.

Õpetajatest uurijad on Eestis töötanud juba üle 30 aasta. Võib julgelt öelda, et ÜPUI on üsna ainulaadne ühendus maailmas – nii väidavad nüüd ka haridustegelased Läänest (varem Idast). Välja on antud ligi 50 teadustööde kogumiku, toimunud on hulk teaduskonverentse. Tundub, et kõik on nagu korras. Emakeelseid(!) teadusväljaandeid on üllitanud veel meie kõrgkoolid, omal ajal PTUI, VÕT (EHA), praegu Haridustöötajate Koolituskeskus, mõned seltsid jt. Küsigem, palju neist jõuab reaõpetaja töölauale? Väga vähe. Vaidlesin sel suvel ühe hariduse funktsionääriga ja sain aru, et ta ei olnud lugenud ühtki minu üsna arvukatest teadusartiklist ajakirjas "Haridus". Veel enam – pärast "Õpetajate Lehes" ilmunud lugusid "Mis on mäda Taani riigis ja Eesti hariduselus?" sain kirja ühelt tuttavalt koolmeistrilt, kes kirjutas, et minu tõstatatud probleemid on õiged, kuid küsis samas, kellele ma need adresseerin. Nende linnas (endine alev) olevat ca 40 haridustöötajat, kuid "Õpetajate Leht" on tellitud vaid kolmel(!) õpetajal. Needki inimesed, kes nautii oma töötulemuste eest muretsesid ja loovalt töötavad. Hakasin asja uurima oma kodukandis ja... umbes sama pilt.

Tunnistagem, et selline olukord on lausa traagiline ja kinnitab taas minu seisukohta, et **õpetaja töötab tihti iseenese tarkusest, katse-eksituse meetodil ja avaldab oma seisukohti emotsionaalsel pinnal. Siit on pikk tee õpetajatöö professionaalse valdamiseni**. Aga mida kujutab endast nn õpetajate enesetäiendamise töö koolides?

Kooli jõudku teaduslik (mitte populaarteaduslik) mõtteviis

Suveseminaril tehti ÜPUI uurijate hulgas küsitlus, milliste teemadega soovitakse tegelda järgmisel suvel. Valdavalt pakuti psühholoogiateemasid. Et meie õpetajate ettevalmistus selles valdkonnas on koolikauge, siis on see üsna mõistetav. Kahtlen ainult, kas mõnede loengutega saab puudujääki kompenseerida. On hädavajalik hakata ise läbi töötama sellekohast kirjandust. Seepärast saigi ÜPUI lõpuloengu-päeval antud kõigile uurijale kodune ülesanne – töötada talvel läbi hiljuti meie emakeeles ilmunud Endel Tulvingu "Mälu". Kardan, et isegi kõik ÜPUI-lased ei loe tõsisteaduslikku kirjandust, sest **meie õpetajad on harjunud populaarteadusliku käsitlusega ka keeruliste probleemide puhul. See on ohtlik, sest kasvatab pealiskaudsust ja lihtsustab asju**. Pealiskaudsus võib aga viia müstikasse ja igasuguste pseudoteaduslike teooriate uskumisse.

Õpetajate enesetäiendamise seisukohalt on meil igasugused kursused formaalse näitajana üldse ületähtsustatud. Ühe väärtusliku kognitiivse psühholoogia alase monograafia iseseisev läbitöötamine võib anda isegi suuremat efekti kui mõni nädalane kursus. Samas olen kaugel nende vastandamisest – igal ajal oma koht.

Meie kursustel ollakse ka ülemäärast kinni nn loengumeetodis. Õpetaja kuulab ära pikad ja tõeliselt targad loengud, läheb koju ja... töötab edasi vanaviisi. Tema hoiakutes ei muutunud midagi. Probleem on selles, et kursustel tuleb hakata muutma õpetaja **hoiakuid**. Käies ringi SELi (õpetajate täienduskeskus) auditooriumides Kopenhaagenis, märkasime, et sealsetel õpetajatel olid laudadel raamatute virnad, mida iseseisvalt läbi töötati, otsides vastuseid antud probleemidele. Muidugi oli käepärast SELi raamatukogu. Meie lektorid kas hābenevad kuulajaid endid aktiivselt tööle rakendada või tahavad nad lektoritasu "ausalt" välja teenida. Samal kombel on osa meie õpetajaid tundides ise üliaktiivsed, aga õpilased olesklevad...

Usu(õpetuse) probleem koolis

Nii nagu paljude muude probleemide üle, ei ole toimunud kahjuks üldist diskussiooni ka usuõpetuse üle Eesti koolis. Siiski võib täheldada selles küsimuses palli veeretamist n-ö ühte väravasse. Sest – jumala pärast – vastasel juhul võib autori tembeldata stagnandiks, usu ja isegi eesti rahva vaenlaseks. Näib, et üldise vooluga on läinud kaasa ka 15. juuli "Õpetajate Lehe" artikkel "Puhas usuõpetus" autor. On siiski natuke imelik lugeda, et nii koolitatud autor peab teoloogiat **kõige tähtsamaks õpetuseks**, mis annab tervikteadmise (minu esiletõste – P. L.) maailmast ja inimesest enesest. Sedalaadi eklektikat leidub selles artiklis veelgi.

Allakirjutanu on seisukohal, et

usk on sügavalt iga inimese **isiklik** asi. Seepärast ei pea ta üldist usu-propagandat riigikoolis õigeks. Küll on aga hädavajalik igale õpilasele tutvustada üsna põhjalikult Piiblit ja lühidalt ka eri usundite ajalugu. See kuulub hariduse juurde. Vana Testamenti tähtsust juudi rahva ajaloo, kommete ja usundi mõistmisel on raske üle hinnata. Kuid mulle tegi ka heameelt, kui Helmes minu õpilased pärast põhjalikku arutelu leidsid, et Jumala poolt Siinai mäel Moosesele antud kümme käsku ei ole kõik(!) tänapäeval humanistlikku ja demokraatlikku (ka pluralistlikku) maailma pürgimisel vastu võetavad. On ebaõige nõuda õpilastelt dogmaatilist lähenemist ümbritsevale maailmale.

Piibli sisu oli õpilastele võimalik

õpris ulatuslikult tutvustada ka ideoloogiliselt räigetel nõukogude aastatel – eelkõige kunstiajaloo tundides. Usun, et iga tõsine kunstioõpetaja seda ka tegi.

Usuküsimuses ilmneb eriliselt,

kuivõrd kõik inimesed sünnipäraselt

üksteisest erinevad. Üks minu

lemmikseisukohti, mis tugineb

ikkaajalisele inimeste jälgimisele (ja

ka teadusuuringutele), on: mõnd

inimest võib mõjutada kirikuõpetaja

tõesti oma sõnaga, aga mõnd

vaid politseinik kumminuiaga.

Ainult halastusele ülesehitatud

(kasvatuse) süsteem on ühekülgne ja

hambutu. Ja lõpuks – olla ateist on

iga inimese õigus.

Oleme ju tõesti kõik erinevad

Sellest tõest lähtumist tuleb pida õpetaja üheks professionaalsuse näitajaks. Paraku arvavad mõnedki õpetajad, et õpilane peab tegema seda, mida tema nõuab, ja nii, nagu tema nõuab. Ei tunnetata oma töö paindlikkuse vajadust lähtuvalt õpilase omapärsust. Tõsi, õpetajatöös on vajalik ka jäikus, kuid see olgu õigel kohal.

Ei maksa arvata, et üksteisest räägivad mõõda ainult harimatud inimesed; seda esineb ka kõrgeteaduslikes ringkondades. Üheks ilusaks näiteks on see, mis maailmas 20. sajandil on toimunud kognitiivse psühholoogia uurimise valdkonnas. 1970. aastatel jõudsid paljud teadlased (muide, üks esimesi oli E. Tulving Toronto ülikoolist) seisukohale, et ligi paarikümneaastane **intensiivne** uurimistöö ei ole viinud inimese info ümbertöötamise protsesside üldiste printsiipide sõnastamisele. Uurimistöö olevat ummikus.

1979. aastal suutsid aga J. M. Keenan ja R. K. Olson näidata, et

vaidlejate positsioon (oli kujunenud välja kaks põhisuunda) korreleerub sellest osavõtjate **individuaalsete iseärasustega** (ka professionaalse ettevalmistusega). Viimane on üsna suure tõenäosusega seotud kaasasündinud omadustega. Nii oli F. Galton juba 19. sajandi lõpus tõestanud, et 12% inimestest (igal seitsmendal) puudub võime luua nägemiskujundit. Hilisemad uurinud on seda täielikult kinnitanud ja selle alusel on loodud kõrgema närvitegevuse eritüüpide tunnustatud teooria. Oleme ka Helmes sellekohaseid uurinud õpilaste hulgas teinud.

Kui üks õpetaja kuulub puhtalt näiteks teise signaalsüsteemi ülekaaluga inimeste hulka, kes pole oma elus kordagi kogenud nägemiskujundit, ja kelle oma omandamisprotsess toimib sõnalis-abstraktsel alusel, siis on tal peaaegu võimatu mõista õpilasi, kes suudavad midagi omandada vaid nägemiskujundite abil loodud assotsiatsioonidega. Selline mittemõistmine on lõputute arusaamatuste allikas praktilises koolitöös.

Probleem on selles, et õpetaja peab üsna selgelt niisuguste iseärasuste olemasolu teadma ja õpetamisel arvestama. Tema isiklik kogemus võib isegi segada, see ei suuda aidata.

Näiteks vasakukäelisi õpilasi on ca 10% (iga kümnes õpilane). Õpetajad ei tunne enamasti vasakukäelise õpilase mälu ja arengu iseärasusi. Sama võib väita mitmesuguste kaasasündinud reflekside (eriti instinktide) kohta, millega mõni õpetaja peab koolis arutut võitlust. Selle asemel, et neid teada, nendega arvestada või neid isegi ära kasutada. Ilma selleta on väga raske koolis **kõigi õpilastega** tulemuslikult töötada; algavad konfliktid õpilastega ja vastastikune mittemõistmine. Argem imestagem, et kool muutub nii paljudele õpilastele vastumeelseks, kust murdeas püütakse iga hinna eest pageda. Olen sügavalt veendunud, et lahendus pole mingi nn lõdva vabaklassi loomises, vaid õpilaste sünnipärase iseärasuste arvestamises iga päev ja iga tund. Allakirjutanu on neile probleemidele **otseselt** pühendanud viis viimast tööaastat nii teoorias kui ka praktikas (vt lähemalt artiklid ajakirjas "Haridus").

Mida teha alternatiivkoolidega?

Paar noort õpetajat uurisid hiljuti minu arvamust alternatiivkoolide kohta, mille buum algas pärast Eesti hariduselu vabanemist N Liidu

haardest, seega juba 1980. aastate lõpul. See oli loomulik reaktsioon jäigale nõukogulikule koolisüsteemile ja teisalt efektiivsema õppe- ja kasvatussüsteemi otsingute algus üldse. Algselt on nn alternatiivkoolid kujunenud mõne omanäolise ja otsingulise praktiku ümber, kelle igapäevane tegevus on õnnelikul kombel (võib-olla isegi empiirilisel alusel) tuginenud kas või teatud osas psühholoogiateadusele. Tähtis ongi, et me mõne alternatiivkooli põhimõtteid rakendades võtaksime aluseks just selle psühholoogilise põhja (mitte näiva, teinekord müstilise ja looja isiksusega seotu).

Nii saavutas Maria Montessori erilist edu mänguasjade kasutamise eelkõige koolieelikute puhul, sest selles eas on väga oluline tuginemine laste **tajule**. Mis eriti tähtis – see **meeldib** lastele (üldiselt on tajumine ka täiskasvanutele meeldiv). Tajulisel alusel on võimalik eelkõige selles vanuses laste arendamine (koos õpetamisega). Võime väita, et Montessori kooli psühholoogiline alus on tugev. Aga jumala pärast, neid võtteid ei saa automaatselt üle kanda kesk- ja vanemasse astmesse.

ÜPUI suveseminaril esines Mauri Jokela Soomest, kes tutvustas oma "klassideta kooli" (gümnaasiumi) ideed ja praktilisi kogemusi. Mulle ei olnud niivõrd tähtis "klassideta kool" ise, kui võrd psühholoogiline vundament, millele see rajatakse. Mauri Jokelal on see väga tugev ja väärik omaette meie õpetajate tähelepanu. Jokela lähtub iga õpilase omapära arvestamise ja arendamise ideest, mida allakirjutanu aastaid Eestis on propageerinud ja mis on talle eriti sümpaatne.

Vahel on püütud luua mulje, et alternatiivkoolid on mujal maailmas väga levinud ja populaarsed. See pole päris nii. 1980. aastal oli näiteks Lääne-Saksamaal ligi 60 miljonit elaniku kohta 69 Steineri kooli (Waldorfi kooli) ja 1991. aasta sügisel hakkas Saksamaa uutes liidumaades (16 miljonit elaniku) tööle kolm(!) Steineri kooli. Otsustage ise! Ja seda Rudolf Steineri kodumaal, kus tema põhimõtete moonutused saavad olla kõige väiksemad ja mõistmine kõige suurem.

Rõhutan veel kord, et alternatiivkoolide teke ja areng on väga otsest seotud looja isiksuseomadustega ja ajastu iseärasustega. See asjaolu muudab nende tervikliku taastoomise tänapäeval isegi keeruliseks. Õigem on alternatiivkoolide tegevusest leida üles ratsionaalne tuum ja otsida võimalusi selle rakendamiseks oma koolis või oma töös. Nagu tavakooliski, on ka alternatiivkoolis väga tähtis kõigi õpetajate, n-ö meeskonnatöö. Kasulik ja vajalik on aga õppida tundma seda, mida maailmas koolide ja õpetamise valdkonnas eri aegadel on tehtud. Seegi aitab muuta oma tööd kindlamaks.

Kõige kaitsetum on praegu õpilane

On tõsiasi, et paari viimase aastaga on Eesti koolis toimunud märgatavad muutused. Kahjuks on tõsiasi ka see, et samal ajal on toimunud kooli teatav allakäik. Eelkõige on see seotud õpetajaskonnaga, kes pole piisavalt olnud valmis ühiskonnas toimuvateks muudatusteks. Osa õpetajaid (erinevatel põhjustel) on ka koolist lahkunud. Kahju on neist õpetajatest, kes pensioniea saabumisega on "sunnitud" koolist ära minema. Nende hulgas on palju võimekaid ja töökaid inimesi.

Suvekursuste üks hea külg on see, et toimub info vahetamine eri paikkondade ja koolitüüpide õpetajate vahel. Maaõpetajatena kuulaksime, suud ammuli, millised prob-

leemid on jõudnud juba mõnda pealinna kooli. Väga lihtne on koolis (kas või nn demokraatiseerimise sildi all) kord käest lasta. Hoopis raskem on seda taastada. Kuid kannatavad lõpptulemusena eelkõige õpilased. Seepärast on õpetajale probleem erakordse tähtsusega.

Praeguses koolisituatsioonis ongi kõige kaitsetum **alaealine õpilane**, kelle vanemad saavad kooli ja kes ei ole võimeline ise enda eest seisma. Nelja lapse isana pean vajalikuks seda küsimust seadustega reguleerida.

Kes ikka kannab vastutust, kui õpetaja ei tule tunnis toime oma aine õpetamisega ega korra kindlustamisega? Kes vastutab, kui koolis ei õpetata isegi aastaid üht või teist õppeainet? Paar aastat tagasi pööduisin selles küsimuses avalikult ("Õpetajate Lehe" kaudu) haridusministeeriumi poole. Kas niisugusel juhul on õigust põhikooli lõputunnistust välja anda ja kuidas hakkavad nende õpilastega tööle järgmise kooliastme õpetajad? Sellega seotud pinged peab hiljem tahes-tahtmata kandma õpilane, kes ei ole absoluutselt tekinud olukorras süüdi. Kuidas kaitsta õpilast?

Kogemused ja teadus tuleb siduda

Koolmeisteri töö teeb keeruliseks see, et ta ei saa tugineda ainult teadusele ja ainult kogemustele. Seepärast saan aru, miks mind ei mõista alati auväärased teoreetikud, kes pole näiteks kutsekeskkoolis ühtki ainet õpetanud, või suure staažiga praktikud, kes pole ühtki omandamispsühholoogia alast raamatut vähemalt süvenemisega läbi lugenud. Nii üks kui teine ei mõista õpilast ega õppeprotsessi põhjani.

Tänapäeva kool vajab õpetajat-professionaali, nii nagu muudki eluvaldkonnad ootavad asjatundjaid. Siis hakkavad lahenema ka kasvatusprobleemid. Kasvatusekslikult mõjub ikka see õpetaja, kes õpetamisega toime tuleb. Vastupidine olukord pole võimalik.

Koolielu on loomulikult selline valdkond, mille kohta igal inimesel on oma seisukoht, sest enamik on ise pikemat või lühemat aega koolis käinud. Just selle tõttu on võimalikud tohutu demagoogia ja spekulatsioonid kooli ning hariduse teemadel. Need arutelud ei pruugi alati olla diletantlikud, kuid kindlasti pole nad professionaalsed.

Eelmisel talvel korraldati pedagoogikaülikoolis Tallinnas arutelu õpetaja kutse üle. Ilmnes, et kokkutulnud (enamuses haridustöötajad) väärtustasid kõrgelt õpetajale üsna tähtsaid **isiksuseomadusi** (sageli kaasasündinuid). Väga vähe toodi aga välja õpetajatööks vajalikke **professionaalseid teadmisi-oskusi**, mida **omandatakse** õppimise teel. Mildest see räägib?

Allakirjutanu on 30 aastat õpetanud koolis 6–7 eri ainet, töötanud maa- ja linnakoolides (ka huviringidega), eesti- ja venekeelseski koolis, üldharidus- ja ametikoolis, algklassides ja vanema astmega; olnud õpetaja, direktor ja õppealajuhataja. Viimased tosin aastat on õpetamine käinud koos teaduslike koolieksperimentidega. Soov on aastakümnetega kogutud materjal süstematiseerida ja panna kirja kahes raamatus ("Õppimine on huvitav" ja "Õpetamine on huvitav"). Olen neid ideid pakkunud paarile pealinna asutusele, kuid seni pole need kedagi huvitanud. Aga vahet räägib seegi millestki?

Õnneliku algavat kooliaastat kõigile Eesti töökatele ja loomingulistes otsingutes vaevlevatele koolmeisteritele! Elame veel!

PEEP LEPPIK

P. S.

Lugu oli juba valmis, kui kooli jõudis üks uus õpik – väliselt väga kaunis, trükitehniliselt hea, liigendatud materjali ja erinevate šriftidega. Esimene mulje – suurepärase õpik, nagu Soomes! Kuid süvenenud natukenegi teksti ja õpiku üldisesse struktuuri, julgen väita, et esimene mulje on petlik. Psühholoogiliselt eklektilised põhjendused, rabelev ja iseenese tarkusest tekst ("mina arvan nii"-stiilis). Õpilane suudab sealt vaevalt olulist ise välja lugeda. Nii jätkub meie koolides arutu ja aegaviitev konsepteerimine õpetaja dikteerimisel.

Meil puudub tõsine uute õpikute analüüs ja **kriitika**. Olen näiteks kohanud mitteõpetajate üleskiidetud õpikuid, millega koolis pole suurt midagi peale hakata. Kuid see on juba omaette jutt.

P. L.

Ema ja vanaema haridusväärtuste kandjaina

TÕNU KALLE foto

Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsiooni "Andras" korraldusel toimunud rahvusvahelise konverentsi "Naised ja haridus" ühe ettevõtmisena peeti möödunud laupäeval Eesti Rahvusraamatukogus avatud foorum teemal "Ema ja vanaema haridusväärtuste kandjaina". Konverentsiga tähistati rahvusvahelist pereaaastat, aga teemavalik johtub ka tõsiasi, et ühiskonna murdejoontel langeb emadele ja vanaemadele raske koorem. Paneeldiskussioonis osalesid **Arnold Rüütel**, rahvusvahelise pereaaasta koordinaator Eestis **Helle Niit**, TPÜ õppejõud **Liivi Soova**, Hellema talu perenaine **Anne Eenpalu** ja **Ülo Vooglaid**. Diskussiooni sisse juhatades märkis Ülo Vooglaid, et teema kuulub nende hulka, mis kunagi ei ole lõplikult selged. Aeg-ajalt on probleeme vaja teadvustada ning üksteisele toeks olles läbi mõelda.

Jäme viga

on kujutada endale ette, et haridusprobleem on kooliprobleem. Koolil on küll tähtis osa, kuid kool annab siiski tõenäoliselt mitte üle 15% inimese haridusest. Ülejäänud tuleb massiteabevahendite, raamatute, suhtlemise kaudu. Põhiine osa on perekonnal: emal, isal, vanaemal-vanaisal. Kuidas saavutada, et haridus püsiks eesti kultuuris ülväärtusena, mille tähtsuse üle ei sobi vaielda? Kuidas jõuda selleni, et ei kasvatataks lapsi üldse, vaid poisse ja tüdrukuid, kellest ühed peavad kasvama julgeteks, tugevateks, ettevõtlikeks, teised õrnadeks, kauniteks, hoolitsevateks, kes säilitavad ja arendavad edasi perekonna kultuuriväärtusi? Millised on need kultuuriväärtused, normid, müüdid ja tabud, mida emad ja vanaemad põlvist põlve edasi peaksid andma? Selle kohta, kummaline küll, ei ole meil ühtegi uuringut, on vaid igaühe oma arvamus. Üks küsimus teise järel ja neid tekkis diskussiooni ajal aina juurde.

Tänu emadele ja naistele on eestlased säilinud rahvana

Arnold Rüütel tõi eesti ajaloost näiteid, mil meie rahvaarv vähenes kriitilise piirini, kuigi oli perioode, mil eestlasi oli rohkem näiteks meie põhjanaabritest soomlastest. Viimases suures sõjas kaotas Eestimaa iga 4.–5. inimese. Vähe on rahvaid, kes niisuguse kaotuse osaliseks saanud, selle eest tuleb "tänada" meie geopoliitilist asendit. Sõja vallapäastnud riikide kaotused olid suhtarvudena palju väiksemad. Näited olid toodud selleks, et suudaksime mõista, kui oluline on

olnud ema ja naise roll, et siiski oleme säilinud rahvana.

Viimase 2 aasta jooksul on sündimus vähenenud kolmandiku võrra. Hoiatav signaal, kuid me ei pea isegi statistikat, et teaksime, kui palju vastsündinuist on eestlasi! Samal ajal on suremus suurenenud. Oleme jälle jõudnud ohtliku piirini, kus on tarvis endalt küsida, kuidas edasi minna.

Eesti on olnud

väga perekeskne maa,

kus perekonnal on õnnestunud traditsiooniliselt väärtusi hoida. Sügisel ja talvel tubaste töödega paralleelselt käis laste õpetamine. Ajaloost leiame näiteid sellegi kohta, kui ulatuslik on Eestis olnud naisliikumine ja tähtis naisteorganisatsioonide osa. 1930. aastatel kujundas ühiskondlik arvamus eesti naistest eeskätt koduhoidja, kodu vaimuse edasikandja. See aitas neil vastu pidada isegi Siberi karmides katsumustes. Praegu on jälle aeg pöörata suuremat tähelepanu perele ja lastele. Anne Eenpalu sõnutas peame võtma minevikust sädeme, mis aitaks taas tulla lihtsate eluviiside, armastuse ja halastuse juurde. Liivi Soova nägi kaaluta oleku seisundist väljapääsu rahvatraditsioonide poole pöördumises, nagu seda ennengi on tehtud.

Eesti maakodudes olid laste kasvatajana ja eeskujuna väga tähtsal kohal

vanaema ja vanaisa.

Lapsehoidjana eeskätt vanaema. Praegu on vanaema roll teisenenud, traditsioonilisest lapsehoidjast saanud töölkäija, kes aktiivselt võtab osa ühiskondlikust elust. Eakamad vanaemad peavad pensionäripõlve. Pensionärid aga on tänases Eestis kõige suurema löögi all. Murega tões kirjanik **Maimu Berg**, et pensionäridest püütakse luua stereotüüp kui hallist massist, kes aina nõuab. Miks ei nähta neis elukogenud inimesi, õpetajaid? Peaksime rohkem tagasi vaatama. Kui palju me praegu teame kas või eestiaegsest koolist, tolleaegsetest õpetajatest, nende aatilisusest ja patriotismist? Aga kui kõrvutada nendega praegusaegset õpetajat?

Saalis oli vähe vanaemasid. Tõrjutu rolli on hakanud omaks võtma ja see on märk, kui väga alavääritatakse vanemat põlvkonda täna.

Mitut puhku tuli juttu kõlbelistest probleemidest. Alus eetilistele väärtustele pannakse kodu juba väga varases lapsepõlves.

Naise roll on muutunud

Ta pole enam ainult ema, naine, vanaema, vaid ka tööandja, töövõtja ja poliitik. Püüti vastata sellelegi küsimusele, kas ootused naise rolli suhtes on muutunud.

Meie meessoo esindajad võitlevat feminismi ei poolda. Kuigi naise sotsiaalne seisund ühiskonnas on muutunud, ei saa teda emana ja naisena keegi asendada. Meeste arvates peaks hoopis taotlema, et mehe sisetulek oleks piisavalt suur pere eest hoolitsemiseks, mis võimaldaks naisel koduseks jääda. Soomlanna **Eeva Launonen** nimetas niisugust seisukohta lihtsustatuks. Naistel on palju oskusi ja teadmisi, mida ühiskond vajab. Emantsipatsioon tähendab ikka haridust ja haritust. Ainuüksi sisetulek ei määra rahulolu.

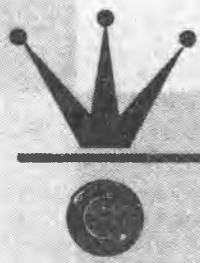
Perenõuandlas peegelduvad väga aktuaalsetena naiste tööhõive probleemid, vajadus leida uus tegevusvaldkond. Tööta jäämine puudutab valusamalt naisi, muredest koormatud emal jääb hooletusse ka emaroll. Elukutse omandamine annab tänapäeva naisele kindlustunde tuleviku ees.

Nagu kirjapandud pudemetestki nähtub, oli mõtteid palju, lõpuni ei jõutud rääkida midagi. Diskussioon oli ilmekas näide sellest, kui võrd põhjanev on küsimus naise rollist tänapäeva ühiskonnas, kui keerule on sobitada kokku õnneliku perekonna- ja pereema ühiskondlikku elu. Kõik taandub oluliselt konkreetse inimese maailmavaatele ja põhiväärtustele üldse. Diskussiooni juhi **Talvi Märja** sõnutas oligi eesmärk probleeme seada, lahendused peavad tulema mujalt.

Märkmeid tegi

VIIVI EKSTA

MÕTE LIIGUB

Male-kabe klubi

LASNAMÄE

Kas teie koolis mängitakse kabet?

Lasnamäel mängitakse kabet

Teadsin seda ennegi. Aga kui olin 21. juuli lehtedest lugenud, et Eesti meeskond saavutas Prantsusmaal Parthenays peetud I noorte kabeolümpial teise koha ja tallinlane Kenneth Karp jagas teisel laual esikohta, sõitsin Lasnamäele Kennethi ja tema meeskonnakaaslase Toomas Izmailovi treeneri **Irma Nahkori** juurde.

Rääkisime kabest, õpilastest, õpetajatest, elust ja inimestest, kõige enam ikka kabest. Vestluskaaslane ise on

30 aastat edukalt kabet mänginud.

Oma sõnul hakkas Irma Nahkor emaga tamkat mängima nelja-aastaselt, siis veel puhumisega. Peres oli 5 last ja ka kaardimäng sai kõigile varakult selgeks, üldse mängiti palju kõikvõimalikke mõtlemist arendavaid lauamänge, rehkendamine tuli kätte isenesest.

Koolis juhtus olema malehuviline kehalise kasvatuse õpetaja, kes pani tera-se tüdruku malet mängima. Siis käis Hädameestel simultaani andmas Ülo Kesker – kõva nimi kabes – ja tollane kooliplika mängis suurmehega viiki.

Kust ja millal see tõsi-ne kabehuvi just täpselt algas, kes seda teab, aga sealtmaalt hakkas ta mängima, võistleva ja ringi sõitma.

Esimene vabariigi meistri tiitel tuli 1964. aastal. Oma suurimaks saavutuseks peab Irma Nahkor esimest võistkondlikku NSV Liidu maanoorte meistritiitlit (Liit oli mõttespordialadel – males, kabes – väga tugev, tunnustatud kogu maailmas).

Ta jõudis läbi sõita kogu tollase "suure kodumaa", on võistelnud Poolas. Reisimise pärast, ütleb, mänginudki. Ei oleks tal olnud raha, et ringi sõita, aga tänu kabemängule on palju toredaid muljeid ja mälestusi.

Tema lapsedki mängivad kabet: Merit (TTÜ tudeng) on meistersportlane, Tüs õppiv Marge ja Tallinna 13. Keskkooli 11. klassi õpilane Stan meistrivõistlusi. Kõik mängivad nii vene kui ka rahvusvahelist kabet, kumba parajagu vaja.

Nii et läbi ja lõhki kabepisikuga nakatatud perekond. Nüüd nakatab Irma Nahkor juba pikka aega sellesama pisikuga koolilapsi.

Mis ajast alates?

"1981. aasta jaanuarikuust. Läksin 13. keskkooli kaberingi tegema, mitte sellepärast, et ma hirmsasti oleksin himustanud kabeasju ajada, vaid sellepärast, et meil "klassivälisega" käisid lapsed ühes lasteaias."

???

"Ta teadis, et ma mängin kabet, kutsus kooli. Arvasin, et ega sest tule midagi, ära öelda oli nagu imelik, nõustusin, et võib ju ka. Olin kindel, et niikui nii jääb see jutt sinnapaika. Aga ühel päeval ta ütles, et kuulge, meil on nüüd lapsed kokku kutsutud... Läksingi."

Sissejuhatajaks pidas Irma Nahkor mulle väikese "hariva loengu". Sain teada, et tamka ehk 64ruuduline kabe, mida me harilikult kodudes mängime, on tegelikult vene kabe. 64ruudulisel kabele on veel teisigi variante: näiteks itaalia, armeenia, türki, altai, brasiilia, inglise kabe. Kõik on huvitavad ja üksteisest natuke erinevad.

100ruuduline on rahvusvaheline kabe. Reeglid on kogu maailmas ühesugused, selles peetakse maailmameistrivõistlusi.

Kes mängib hästi vene kabet, mängib tavaliselt hästi ka rahvusvahelist kabet. Viimane on muidugi tunduvalt keerulisem.

"Kui väikeste lastega kaberingi teen, siis nemad alul ei tea, mis asi rahvusvaheline kabe on (see rohkem proffide

mäng)," räägib Irma Nahkor. "Kui mõtlemine on juba lahti läinud, siis võib hakata ka rahvusvahelist kabet mängima. Sellega võib jõuda laiemasse maailma. Vene kabega üle endise Liidu piiri kaugele ei pääse, kuigi ka Ameerikas mängitakse mõnes klubis vene kabet ja küllap mujalgi. MM vene kabes on tegelikult Liidu kabevõistluste järg."

Neid ikka peetakse?

"Peetakse. Üks meie tüdruk käis just Jakuutias naiste, teine Ukrainas kuni 14aastaste vene kabe maailmameistrivõistlustel. Need on väga tugeva koosseisuga, sest Läti, Leedu, Valgevene, Ukraina, Venemaa on kõik kabes väga kõvad maad."

Kus lapsed lääne pool käinud on?

"Hollandis, Prantsusmaal ja Poolas. Sealsed võistlused peetakse rahvusvahelises kabes. Parthenays said esikoha lätlased, teise eestlased, hollandlased jäid kolmandaks. Aga Holland on tugev kabemaa. Seal on koolides kabeõpetus, koolidesiseid ja -vahelisi võistlusi toimub kogu aeg. Kabe on Hollandis väga populaarne, Prantsusmaal, Belgias, Itaalias ka."

Kes sõite finantseerib?

"See on probleem nr 1. Võistlemisvõimalusi oleks väga palju.

Kutsutakse isegi Mongooliasse, Ladina-Ameerikasse, aga need on nii kauged maad, et meil ei ole sinna sõiduks raha. Paljud võistlused (nt Prantsusmaal ja Hollandis, kus korraldatakse tihti igasuguseid võistlusi) jäävad sellepärast käimata, et meil raha ei ole.

Kabes erilist varustust va- ja pole – selles mõttes on osavõtt odav, aga võistlused kestavad kaua. Jooksed oma 100 meetrit ära, võid koju sõita, ent kabeturniir kestab näiteks 10 päeva + pikad sõidud (lennukipileteid ei jõua ju enam maksta). Hotellid ja sõit on kallid, lapsevanemad tihti vaesed. On suur õnn, kui leiame mõnele lapsele sponsori, kui ei, tuleb kulud mängijatel endil kanda."

Võistlused on kulukas lõbu, tavaline kabemäng odav. Ei nõua see spetsrriietust, kalleid spordivahendeid ega suuri spordirajatisi. Sellepärast sobib kabe eriti hästi praegu, mil paljudel inimestel raha napib ega suudeta lapsi enam huviringidesse panna.

Irma Nahkor ütleb, et tema meelest on kabe praegu rahva hulgas küllaltki populaarne. Koolis näeb harva 1. klassi last, kes üldse ei tea, kuidas see mäng käib. Vanematel näib ikka olevat aega ja tahtmist lastega vahel mängida.

Ka arvab ta, et kabemängu teenimatult vähe propageeritakse. Selle mängu kaudu are-

neb süvenemisvõime, õpitakse mõtlema.

Algul liigutab laps nuppe kolm minutit, kogu lugu, ei oska veel mõelda. Mida rohkem ta mõtlema õpib, seda enam mõtlemisaega vajab. Maailmameistrivõistlustel mängitakse ühte partiid kuni 6 tundi. Mõtlemine on pingeline ja raske töö. Ega mõttelaisk ja lohakas mängija jõua kuhugi.

Kabemäng õpetab last ka kaotama, sest igas partii saab ainult üks mängijatest võita. Kes kaotada ei taha, peab vae-va nägema, enam mõtlema.

Süvenemisvõime ja põhjalikuse arendamine ongi kabemängu suuremad plussid. Kahjuks on pealiskaudsuse iseloomulik ka suurele osale täiskasvanutest, sageli võetakse otsuseid vastu käigupealt, kiirustades, pikemalt ette mõtlemata. Ehk peaks koolis mõtlemänge (olgu see siis kabe, male, bridž vm) enam propageerima ja soosima. Kahjuks on paljud lastega tegelevad kabekeskused oma aktiivse töö hoopis lõpetanud. Kus väsis eestvedaja ära, kus on loobunud rahapuuduse pärast. Aga lapsi, kes kabet mängida tahaks, on igal pool.

Missugune laps on kabetaja?

Vestluskaaslane kummutab mu arvamuse, et see on prillidega vaikne nohik, kes käib kühmus ja on mõtlemisest suure

ELUST ENESEST

peaga. Kabemängija on tavaline laps, ka andekusega on, kuidas kunagi. On hirmandekaid, on vähem nutikaid, ka halva käitumisega või päris pujaäne. Mõni hulguks ilmselt tänaval, kui ei oleks sattunud kabet mängima.

Üks hea kabemängija lõpetas näiteks TSIKI (ujuja), teine teeb kergetõustikku ja peotantsu, kolmas lõpetas muusikakooli trompeti erialal, käib sõudmas ja tennisetrennis – on igasuguseid.

Irma Nahkor on kabehuvilisi lapsi juhendanud 13. keskkooli ja Lasnamäe EEV toetusel, nüüd teeb ta seda Lasnamäe malekabeklubis.

Osavõtt kaberingi tegevusest on vaba

Kes tahab, see tuleb, kui enam ei taha, võib rohkem mitte tulla. Ringis ei ole kõrgeid tulemusi kunagi nõutud, selle nimel (spordijärgud jms) pole sunnitud tegema ebainimlikke ponnistusi ega mingit tsirkust.

Palju võiks I. N. rääkida lastest, kellele kabe on nii või teisti kasuks tulnud. On olnud lapsi, kes koolis tõrjutud ning teistele lükata-tõugata. Tuleb selline kabet mängima, saavutab edu, leiab ala, kus on teistest parem. Nüüd on temalgi kusa-gil sõna sekka öelda ja see mak-sab. Tõuseb lapse eneseväärikus, teda võidakse edaspidi tunda eelkõige kui kõva kabetajat. Noor inimene on saanud tagasi usu enesesse – õige tegevusala kaudu.

Igaüks peaks leidma mingi hobi, kus ta on edukas. Olgu see siis markide kogumine, kabe või ammulaskmine, mingis asjas on laps teistest informeeritum, asjatundlikum, ta võib tunda end väärikana.

Vale oleks keelata lapsel tegelemine meeldiva huvialaga. Loodus ei salli tühja kohta. Kui valitu keelatakse, tuleb ilmtingimata miski muu asemele ja see miski ei pruugi lapsevanematele sugugi meele järele olla ega rõõmu teha.

"Lapsel peaks olema võimalus valida paljude tegevuste vahel, no male ei läinud, kabe ei meeldi, proovib purjetada või muu dellenukeid ehitada."

On lapsi, kes võtavad mingist asjast kinni, süvenevad sellesse, leiavad kohe oma hobi – lihtsalt hakkavad midagi tegema ja teevad. On neid, kes jooksevad ühest kohast teise. Ma arvan, et mõlemad on head. On selliseid, kellele tuleb ruttu tüdimus, kui uudsus ära kaob ja töö hakkab. No läheb näiteks jalgrattatreenni. Muidugi on algul vahva jalgratast sõtkuda. Aga kui algab higivalamine, siis tal "viskab ära" – ei taha enam, läheb otsib teise koha, teise ala, mis uus ja põnevam.

Spordimetoodikuna tööta-des tundsin alati huvi, millega inimene veel tegeleb: äkki laulab, tantsib, teeb sporti. Pean ütleva, et just Tallinna kooli-

dest tuli selliseid inimesi, kes ütlesid, et nad ei oska midagi. Tallinnas pääsevad löögile ainult ti-pud. Maakoolis ei ole valikuvõimalust, seal teevad kõik kõike: on vaja laulda, siis laulab, näitemängu teha, siis näitleb."

Iga laps vajab tunnustust, väikest auhinda, diplomit. Võimalusi selleks annavad

võistlused.

Tänavu kevadelgi toimusid nn klasside turniirid Lasnamäe kooliõpilastele. Protokoll räägib, et osales 183 õpilast (104 poissi ja 79 tüdrukut) 10 koolist. Arv arvuks, aga huvitav on see, et osalejate hulgas oli protsentuaalselt kõige enam 6., 8. ja 9. klassi poisse. Just sellises vanuses poisse, kes tihtipeale ei tea, kuhu oma ülevoolavat energiat rakendada, kust mõistlikku tegevust leida.

Sellele järgnesid Tallinna koolinoorte võistkondlikud meistri-võistlused. Kohal oli 16 kooli, kolm esimest: **Tallinna 13. Kk, 25. kk ja Reaalkool.**

Siis tulid Lasnamäe linnaosa päevad, mille raames peeti kevadiste klasside turniiride finaalid. Ametlikult, pidulikult, auhindadega. Võistluste absoluutseks võitjaks tuli 13. keskkooli 9. klassi õpilane **Kenneth Karp.**

Iga võistlus nõuab suurt ettevalmistust: vaja on saata teated/kutsed koolidesse, pidada turniiritabeleid, muretseda auhinnad, kirjutada välja diplo-

mid. Irma Nahkor seda kõike teeb. Üsna ise ja ükski? Päris üksi nüüd ka mitte, kiitis ta oma õpilastest kabekohtunikke, kes suudavad väga hästi võistlusi läbi viia.

Võistlemas on käidud kaugemalgi

"Endises N Liidus peeti pioneerialastele "Võlukabe" võistlusi, kus finaali pääses iga liidu-vabariigi parim 4-liikmeline koolivõistkond, kus vähemalt üks mängija pidi olema tüdruk. Finaalvõistlused peeti suvel kusa-gil sooja paigas pioneeri-laagris või mujal ja kestsid need oma kolm nädalat. Et sinna pääseda, oli vaja Eestis võistlusi- sed ära võita. Kahel esimesel aastal ei saanud me veel löögi-le, aga 1983. aastal tulime 13. keskkooli võistkonnaga, kus olid 3 väga tublit tüdrukut ja üks poiss, esimeseks."

Liidus jäime tookord küll viimaseks, aga sellest hoolimata oli see meeldejääv ja emotsiooniderikas, üks vahvamaid võistlusi üldse.

Siis oli esikoht Eestis tükil ajal meie käes.

1982. aastast alates käib "Kuldse kabe" karikavõistlus kuni 14aastastele õpilastele, läbiviijateks 9 kabekeskust (Dobele, Tukums, Telšiai, Minsk, Grodno, Tallinn, Peterburi, Moskva ja Benderõ) kordamööda. Igal talvisel koolivaheajal sõidavad 5-liikmelised võistkonnad (4 poissi ja 1 tüdruk)

ühte linnadest, kelle käes on kord võistlusi läbi viia."

Võistluste reglement näeb ette, et lisaks alalistele osaleja-tele kutsutakse igal aastal mängima veel 3 võistkonda kusa-gilt mujalt. Näiteks Tširtšikist (Taškendi lähedalt) ja Nebit-Dagist (Turkmeenia kõrbest). Nemat elavad nii kaugel, et nende juurde kõigil võistleva sõita on liiga kulukas.

Peale kabemängu on alati plaanis mitmesugused spordivõistlused; iga linna treenerid teevad parima, et tutvustada oma kodukanti, koostada huvitav ja mitmekülgne vaba aja programm.

On kogunenud toredaid muljeid

"Nebit-Dag on olnud kõige eksootilisem võistluspaik. Kaks reisi olen sinna teinud erinevate lastega. Vastu võeti eriti soojalt sellepärast, et linn on muudest keskustest nii kaugel. Lastele korraldati vastuvõtt vastuvõtu järel. Meid viidi soolajärve-de äärde, tõime päris ehtsat oma käega võetud soola kaasa. Kaamelitega nii lähedastiku ole-mine oli vahva, samuti kõrbes šašlõki tegemine, õues leiva küpsetamine, põrandal vaipa-del istumine ja söömine (mööb-lit meie mõistes ju ei ole), rah-vustoidud – lastele oli see kõik üks suur eksootika. Jõime ja tõi-me kaasa kaamelipiima."

Tširtšikis käisime puuvilla koristamas: suur kolonn,

30–40 bussi reas – "na hlopok", muu liiklus pandi seis-ma – võj-mas. Töö-korraldus oli kehva, aga puuviljaväl-jad olid to-hutud, nägi-me, kuidas see töö käib.

Tširtšikis käisime kõr-gel mäge-des mägijär-vede ääres. Illus oli! Armeenias olid harju-matud toi-dud ja kom-bed. Oleme käinud ka põhjamaises ja omapära-ses Arhan-gelskis.

Igal maal on oma-moodi huvi-tav, igal pool korraldatakse ekskur-sioone, teki-vad uued sõbrad. Ja päris kehva sõitu pole ol-nudki."

Samuti ei ole kaberingis kunagi

olnud probleeme poiste-tüdrukute vahel, osalejate erineva vanuse ega rahvuse pärast. Kõik saavad omavahel kenasti läbi.

Probleeme on muidugi rahaga, sest Lasnamäe linnaosa valitsuselt (varem Lasnamäe EEVlt) saadud raha kulub ruumide üüriks, võistluste korraldamiseks, kabehuvi ülevõimaldamiseks. Nii et rikkaks lastega tegelemisest ei saa, pigem on treener aeg-ajalt sunnitud oma rahakotist peale maksma.

Au ja kuulsust see jäendamine ka ei too. Praegusel ajal ei saada hästi aru, mis sunnib üht inimest aastaid pea ilma tasuta võõraste lastega sekeldama.

Kas igast kabemängijast võib saada treener?

"Ei, lastega tegelema ei kõlba igaüks. Ta võib osata kabet mängida, aga mitte kabet õpetada. Võib-olla ei oska ta lastega niimoodi ümber käia, nagu vaja. See on peenike värk. Treener peab laste üle valitsema, aga ei tohi teha treeningutest koolitundi, kuhu ei taheta minna."

Kas need inimesed, kes lastega koolis töötavad, peavad ilmtingimata olema pedagoogilise haridusega?

"No mina näiteks ei ole pedagoog. Mulle tundub, et lastega suhtlemiseks pedagoogilist haridust ei pruugi olla, aga miski peab olema looduse poolt kaasa antud... Pedagoogiline haridus kindlasti aitab ja ei riku kedagi ära, aga haridus annab vaid teadmised, kuidas õpetada, ma arvan. Omadused, et inimene üldse õpetama sünniks, need peavad olema ilmselt enne. Võiksin ehk pedagoog olla, aga mul ei ole niisuguseid vahvaid teadmisi, et ma lastega jänni ei jääks."

Koolimeistriharidust mu vestluskaaslasel tõepoolest ei ole, tal on Tartu ülikooli juura-diplom.

Õpetajate kohta ütles ta, et on kokku puutunud küll igasugustega. On väga toredaid ja kenasid inimesi, kes tunnevad kangesti huvi selle vastu, et lapsed saaksid tegutseda ja areneda; on ka neid, kellele mingi treener on tüütu segaja. Rohkem, arvab, on ikka toredaid. Oma isiklike laste õpetajate kohta ei ole ta minu teada kunagi santi sõna öelnud.

Kui ma lõpuks küsisin, mis teda seal Lasnamäel malekabeklubis siis ikkagi k'nni hoiab, ütles Irma Nahkor, et lapse ja kabe ja et ei ole veel asenda-jat, kes kogu asjaajami-se tema õult ära võ-taks. Seni siis – jõudu ja jaksu!

Oleks niisuguseid inimesi, kes lastega te-gelda tahavad, roh-kem! Lapsed vajavad neid.

LINDA JAGGO

LASTE ENESEST

Usuõpetuse olukorrast ja perspektiividest

Õppeaasta algul soovime tervitada südamest kõiki õpetajaid, koolijuhte, riigiametnikke jt, kes tegelevad koolides usuõpetusega, meie laste vaimu ja hinge ravimisega.

Oleme teinud suure sammu totalitaarsest ühiskonnast isiksust väärtustava ühiskonna suunas, kuid ees on veel pikk tee. Vabaks ja vastutavaks inimeseks saamine pole sugugi nii kerge kui poliitilise iseseisvuse saavutamise.

Oleme sügavalt veendunud selles, et meie ühiskonna praeguste probleemide sõlmküsimuseks on kõlbeline kriis. Väljapääsu näeme noore põlvkonna kasvatamises kristlikus vaimus. Selleks tuleb teadvustada usuõpetuse vajalikkust lastevanematele, kooliõpetajatele, koolijuhtidele, omavalitsuste juhtidele, riigiametnikele, kellest sõltub õppetöö korraldus koolides.

Kutsume kõiki kristlasi, kõiki kasvava põlvkonna pärast südant valutavaid inimesi toetama usuõpetust oma eestpalvete ja aktiivse tegutsemisega.

Meil on vastutus oma laste, rahva ja Jumala ees.

Usuõpetuse küsimustes toimunud nõupidamisest osavõtjate nimel

JAAN KIIVIT,
EELK peapiisop
JOOSEP TAMMO,
EKBL president
MEELIS KOND,

Riigi Kooliameti peadirektori kohusetäitja

100 aastat geograafiaprofessor August TAMMEKANNU sünnist

Tartu Ülikooli Geograafia Instituut ja Eesti Geograafia Selts tähistavad esimese eesti rahvusest geograafiaprofessori August Tammekannu 100. sünniaastapäeva **teaduskonverentsiga**, mis toimub **31. augustil k.a** Tartu Ülikooli raamatukogus (Struve 2). Kell 12 algaval konverentsil osalevad ka Helsingi Ülikooli maateadlased.

August Ferdinand Tammekann (aastani 1921 Jürgenson) sündis 14. septembril 1894 Tallinnas Kadrioru pargivahi pojana. 1919. a astus ta Tartu Ülikooli matemaatika–loodusteaduskonda, kus valis erialaks maateaduse. Tema õpetajaks sai samal aastal Tartu Ülikoolis geograafia instituudi (algsest kabinetist) rajanud tuntud soome Aasia–uurija professor Johannes Gabriel Granö (1882–1956). Tammekann lõpetas ülikooli magistrikraadiga 1923. a. Seejärel töötas kolm aastat stipendiaadina Soomes, kus pühendus maastikuteadusele ja geomorfoloogiale ning omandas Helsingi Ülikoolis litsensiaadi kraadi (1926). Seejärel töötas ta Tartu Ülikoolis lektorina, dotsendina (alates 1927) ja erakorralise professorina (1930). Helsingi Ülikoolis filosoofiadoktori kraadi kaitsmise (1932) järel sai Tammekannust Tartu Ülikooli korraline geograafiaprofessor (1934). Ta osales paljudes teadusorganisatsioonides ja uurimisprogrammides, olles ka Eesti Atlase peadirektor. Juulis 1940 põgenes August Tammekann koos oma soomlannast abikaasa Anna Irenega (sünd. Pelkonen, 1895–1973) ja kahe kümneaastase lapsega Nõukogude okupatsiooni eest Soome, kus sai mõne aja pärast (1942) dotsendi koha Helsingi Ülikoolis. Nõukogude Liidule väljaandmise ohu tõttu elas ta aastatel 1945–1949 Rootsis. 1950.–1953. aastani oli ta professori kohusetäitja Helsingi Ülikoolis. 1953. a sai samas korraliseks geograafiaprofessoriks ning 1955. a väljaannete *Terra* ja *Fennia* toimetajaks. August Tammekann suri uurimisreisil Heinolas 20. veebruaril 1959.

August Tammekann oli mitmekülgsete huvidega teadlane. Teda võib pidada geomorfoloogia kui teadusharu rajajaks Eestis. Püsiv väärtus on tema uurimustel Kirde–Eesti lavamaast ja Balti klindist. Laiendanud geomorfoloogilisi ja paleogeograafilisi uurimisi kogu Eesti maa–alale, eraldas ta 1929 välja Pealvee– ja Allvee–Eesti, mis hiljem said tunniüks Kõrg– ja Madal–Eestina. Olulised on tema teened teadusliku kodu–uurimise väljaarendamises, eestikeelse maastikuteadusliku sõnavaara arendamises ning Eesti maastikutüüpide väljaselgitamises. Suurt tähelepanu pööras ta ka Eesti maastikulisel ning Euroopa ja maailma maateaduslikule liigestusele. Hinnatav saavutus oli suurteose "Maailma maad ja rahvad" (Tartu, 1930–1932) väljaandmine (koos Edgar Kantiga). August Tammekann oli silmapaistev kartograaf. Ta avaldas õppevahendi kaardi–projektsioonidest, Eesti kõrgussuhete seinakaardi (1:200 000), kooliatlase ning hulga erikaarte. Oma tegevusega Eesti maa–ala uurimisel, eestikeelse erialasõnavaara loomisel, kartograafia arendamisel ning eestikeelse maateadusliku kirjanduse väljaandmisel on August Tammekannul püsiv koht eesti teaduse ja kultuuri ajaloos. August ja Anna Irene Tammekann tõlkisid ka soome, rootsi ja norra ilukirjandust (Selma Lagerlöfi, Knut Hamsuni, Maila Talvio jt teosed) eesti keelde ja avaldasid Ants Karuste nime all. Soomes paistis August Tammekann silma eelkõige teadusliku mõtte vahendajana ning vähemtuntud keelepiirkondade looduse ja rahvastiku tutvustajana.

OTT KURS

Televisioon – sõber või vaenlane?

Alustagem sellest, et juba pikemat aega kritiseeritakse paljudes välisriikides telestuudioid seksi– ja vägivaldafilmi näitamise pärast, viidatakse, et TV muserdab laste närvisüsteemi, muutes nad kergesti ärrituvateks ja agressiivseteks, emotsionaalselt ükskõikseteks teiste kannatuste suhtes. Veel väidavad uurijad, et lapsed, kes on üliaktiivsed TV–vaatajad, tunnevad ka igapäevases elus tihti hirmu vägivalla ees.

Kõigele öeldule lisandub TV kahjulik mõju tervisele (põhjustab lülisambahäireid, peavalu, väsitab silmi jms).

Välismaa arstid on esitanud ülempiiriks vaadata päevas televiisorit 2–3 tundi. Meie küsitlus näitas, et telerit vaadatakse keskmiselt 3–4 tundi ja pole sugugi vähe neid – tervelt 1/3 –, kes teevad seda 5 ja rohkem tundi. Üks õpilastest suutis ööpäevas isegi 7 tundi televiisori juures vastu pidada.

Esimesel hetkel ei suutnud neid andmeid kuidagi tõena võtta. Ükskord andis uuritava klasi eesti keele õpetaja lastele koduülesandeks kirja panna kõik nädalas vaadatavad saated ja juurde märkida nende pikkus minutites. Tutvumine nende materjalidega pani mõtlema. Nii tuli ühel tüdrukul üldsummaks 41 tundi ja 40 minutit (!). Seejuures polnud ta klassis sugugi erandlik TV–fanatt. Ja nüüd arvutagem: võttes koolipäeva keskmiseks pikkuseks 6 õppetundi, viibivad lapsed nädalas koolis ligikaudu 30 tundi.

Eesti keele õpetaja, kes lastele eespool märgitud koduülesande andis, püüdis pidevalt õpilasi suunata Eesti TV kunsti– ja kirjandussaateid jälgima. Ilmselt pidi ta neid materjale lugedes noorte valiku peale nukralt pead raputama.

Milliseid TV–programme meie küsitletud eelistasid? Kindlasti James Bondi filme. Seejuures näiteks üks neist, "Vaadata tapmist" ("A View to a Kill"), kestis tervelt 2,5 tundi. Ja muidugi kõikmõeldavaid seriaale. Noorte hulgas olid populaarseimad "Vaprad ja ilusad", "Beverly Hills 90210", "Häire 911", "Ranna-

vaht", "Tarzan", "Jälle Sina?", "Kelmid ja pühakud", "Naabrid", "Ka rikkad nutavad". Ajakirjanduses räägitakse paljudest juhtumitest, kus naised unustasid seriaali pärast oma perenaise kohustused.

Ajaleht "Liivimaa Kuller" päris 1993. a jaanuaris tartlaste käest, millised TV–seriaalid meeldivad kõige enam. Küsitluse ühele tulemusele tahaksin veel kord tähelepanu juhtida. Ehkki osa vastajaid pidas seriaalide vaatamist ajaraiskamiseks, tunnistasid paljud oma suurt sõltuvust neist. Väideti, et perekonnaelu ja koduste toimetuste ajakava kohandatakse täielikult TV–saadete järgi (!). Tuletan meelde, et küsitlus toimus täiskasvanute hulgas. Mida veel loota õpilastelt, kelle vastupanuvõime meelelahutuslikule informatsioonile on märgatavalt nõrgem.

Oleksin õpilaste suhtes siiski ülekohtune, kui ei märkaks neid, kelle TV–huvi on laiem kui ainult põnevuse ja meelelahutuse otsimine. Kuid meelelahutuse lõksust suudavad välja rabelda üksnes need noored, kellel on mingis valdkonnas põhjalikumad teadmised ja huvid. Näiteks, kui on juba aastaid uuritud looduse ja loomade elu või poliitikaprobleeme või ollakse teatud spordialal noorteklassis Eesti parimate hulgas. Sel juhul püütakse TV–programmidest lisaks meelelahutusele leida ka huvikohast informatsiooni.

Üks TV liigtihe vaatamise miinuseid on raamatute taga plaanile jäämine. Lugemist on aga ikka peetud inimese mõtlemisvõime arendamisel üheks kaalukamaks teguriks. Kahjuks on hetkel paljud meie lastest seisukohal: "Loen ainult siis, kui telekast midagi head ei tule."

Veel üks negatiivne tõik seoses TVga. Nimelt on meie kodudes kujunenud täiesti uus olukord: televiisor mängib pidevalt ja kogu argielu toimub selle vaatamise taustal. Kas lapsed on tõesti võimelised niisuguses situatsioonis süvenenult õppima? Väheusutav! Ent nii kasvavad pinnapealsete teadmiste ja keskendumisvõimeta inimesed.

Järgmine TV kahjulik külg on seotud tervisega. Eespool oli juttu selle mõjust närvisüsteemile, silmadele jms. Siinkohal viitan paljude laste harjumusele televiisorit vaadates pidevalt midagi näksida. 15aastase tüdruku ema kurtis: "Minu laps paneb juba varakult valmis suure toiduportsjoni õhtuse pika mängufilmi jaoks." Tavaliselt süüakse siis liiga palju ja enamjaolt on taldrikul maiustused ja saiad. Veel on halb see, et nii ei pöörata toidule endale mingit tähelepanu. Ent paljude tervisespetsialistide seisukohalt pole õige söögi ajal muude asjadega tegeleda, isegi mitte ajalehti lugeda. Kõrvaline tegevus takistavat oluliselt seedimise kulgu.

Selle pika ja vahest liiga emotsionaalse jutu ajendajaks oli hirm, mis saab meie lastest veel siis, kui lisaks olemasolevatele kanalitele saavad kõik Eestimaa lapsed vaadata ka satelliit– ja kaabelteleviisiooni.

Olen kuulnud hädasolevaid vanemaid kurjustamas: "Ma keelan sul televiisori vaatamise täiesti ära!", "Hommapäev viskan televiisori korterist välja!". Kuid sellelaadseid ähvardusi on raske ellu viia, sest lapsevanemad ise pole TV suhtes ükskõiksed.

Noorte ankeete sirvides ootas mind ka väike üllatus: 2 õpilast klassist ei vaadanud üldse televiisorit ja 3 pühendasid sellele ainult 1–2 tundi päevas. Otsekohe tekkis huvi, mida nimelt need õpilased vabal ajal teevad. Üks neist oli täielikult hõivatud oma hobiga, võistlustantsuga, mida harrastas juba alates 6. eluaastast; teine käis pärast kooli joonistamas, laulmas ja kergejõustikutrennis. Raamatute lugemise mahult oli viimane neist klassi eesotsas – 30–50 raamatut aastas. Ka tundis ta suurt huvi ajakirjanduse vastu. Kui klassi enamikul on ülempiiriks 5 ajalehte–ajakirja, jälgib tema pidevalt 7 väljaannet. Kordub juba eespool ilmnunud seos: südamelähedane huviala ei jäta televiisori liigtihe vaatamise võimalust.

Tütar, lugenud eelnevaid lehekülgi, ütles: "Miks sa ainult kirjutad? Kirjuta ka sellest, et televiisorit vaadates võid soome keele nagu muuseumis selgeks saada ja et ingliskeelsetest filmidest saab õppida uusi sõnu ja väljendeid." Ilmselt pean tõepoolest kriitilistes hinnangutes veidi tagasi tõmbuma. Televiisor on siiski suurepärane infoallikas, meelelahutuse pakkuja ja väga oluline vahend laste kohanemisel ühiskonnaelu väärtustega. Küsimus on eelkõige inimestes endis. Kõiki häid asju võib liialdamisega muuta iseenda vastandiks ja täpselt nii on see juhtunud ka TV puhul.

Väljavõte
VIRVE–INES LAIDMÄE
pikemast uurimusest
"Ühe klassi sotsioloogiline
portree"

Siit nurgast ja sealt nurgast

Uut Jõhvi
Mäeõppekeskuses

Jõhvi Mäeõppekeskuse direktoril Vladimir Starodubtsevil olid head sidemed Tallinna Tehnikakooliga. Tänu sellele sai kool tasuta kaheksa arv-programmjuhtimisega freespinki (nende maksumus on ümmarguselt 350 000 krooni). Tallinna kool reorganiseeriti ja tööpinke enam ei vajatud. Jõhvi Mäeõppekeskuse meistri-mehed nägid kurja vaeva nende paigaldamisega, on aga südamest tänulikud pealinlastele nii vajaliku tehnika eest.

Mäeõppekeskuse populaarsus aina suureneb. Uueks õppeaastaks on enamik osakondi juba komplekteeritud. Lausa tormi joosti väikestevõistluste rühma. Õnnelikuks saab kolmest pretendendist vaid üks. Ka sellised erialad, nagu sekretär-asjaajaja, autojuht, keevitaja jt on läbi lõõnud. Juuksurite kommersrühmas õppijad tasuvad õppekulud ise. Planeeritud 15 noore asemel asub Marika Kulkova juures seda eriala õppima 30 inimest. Jõhvi majandusõpilased on tunnistanud ühtedeks paremateks kogu Eestis. Suve hakul asutati oma õpilasfirma ja ees ootab kohtumine eakaaslastega Ameerikast. Esimest korda kooli ajaloo avatakse sel aastal ka õhtune ja kaugõppeosakond (vanus ei ole piiratud). On vaid üks tingimus: haridus tuleb omandada tööd katkestamata. Uuel õppeaastal hakkab mäeõppekeskuses õppima hulk noori teistest linnadest, eriti pealinnast Tallinnast. Kool kindlustab koha ühiselamus.

Oluliselt paraneb kooli aineiline baas. Lõppenud on uue arvutiklassi montaaž. Sinna paigaldatakse 8 uut nüüdisaegset arvutit. Abiks on firma "SOLDA". Kavas on hakata andma arvutiõpetust ka täiskasvanutele.

HEINO AASALEHT

Segakoor "Ugandi"
käis Prantsusmaal

Segakoor "Ugandi" on Lõuna-Eesti projektkoor, koondades koorijuhte ja muusikaõpetajaid. Koor töötab mittetatsionaarselt: kodus õpitakse repertuaari selgeks ja proovidel käiakse kord kuus. Nii on tegutsenud ligemale aasta.

Jõululaulude festivalil Viinis sõlmiti sõpruslõõnad Munsteri õpetajate segakoori "Chanteval" lauljatega. Kevadtalvel sai koor Munsteri linnapealt kutse osaleda 15. juulist 15. augustini kohalikul suvemuuksika festivalil.

Selle suve kõige kuumemal ajal alustaski segakoor "Ugandi" kontsertreis marsruudil Lübeck–Munster–Pariis, tutvustades oma turneel eesti kooriloomingu paremiku. Kava oli igal pool erinev, sõltudes publikust, emotsionaalsest öhkonnast, mida dirigent Valli Ilvik intuiivselt tabas.

Et põhilised kontserdid olid kirikutes, kanti ette ka U. Sisaski vaimulikku muusikat. "Eesti missa" kõlas igal kontserdil. Kõige suurema aplausi osaliseks said kõikjal "Laulud neitsi Maria auks", kus solistidena esinesid Eva Rebane ja Ulvi Lehist.

Esimene täismõõduline kirikukontsert toimus Lübecki ühes väga nüüdisaegse arhitektuuriga kirikus, mis suurest kuumusest hoolimata oli rahvast puupüsti täis.

Munsteris oli segakooril "Ugandi" suvemuuksika festivali raames 2osaline kontsert, mille esimeses pooles lauldi eesti kooriloomingu paremiku ja teises osas tutvustati rahvalikke tantse ja mänge. Koor esines eesti rahvarõivais ja tekitas furoori. Linnarahvast oli palju, kohalik televisioon ja ajakirjandus olid kohal, osalesid linna prominendid. Festival on kujunenud neile juba traditsiooniks, kontserdid toimusid kindlatel päevadel ja kellaaegadel. Sel suvel olid käinud juba esinejad Kreekast, Venemaalt, Teksase osariigist.

Vastuvõtt oli südamik, reageeringud kiired: järgmisel päeval olid pilt ja kiitev artikkel kohalikus lehes, kirikukontserdi kassett anti üle järgmisel hommikul, veinidegusteerimise fotode albumit võisime imetleda lahkumispiknikul.

Need vähesed kooriliikmed, kes suveks Munsterisse olid jäänud, püüdsid anda oma parima. Meile korraldati linnaekskursioone ning kuna kooriliikmed olid põhiliselt algastme õpetajad, siis saime palju huvitavat teada Prantsuse koolisüsteemi kohta.

Ilus, toonust andev ja vaimu teritav reis oli. Praegu liigub mõte selles suunas, kuidas tuleva aasta augustis Munsteri segakoor Tartus vastu võtta ja millega üllatada. Igal juhul "Eesti missa" noot jäi neile ja ka lubadus mõni osa selgeks õppida.

Muljeid vahendas Jõgeva 2. Keskkooli õpetaja

IVI TETSMANN

Kui ma oleksin
politseinik

VÕISTLUSKIRJAND

ANDRES TEISSI foto

Olen tüdruk ja politseiniku elukutsest pole ma kunagi unistanud. Arvatavasti on suurem osa eestlannasid minutaulis – naispolitseiniku pole ma meie tänavatel küll kohanud. Olgu, kuidas on, aga järgnevalt püüan oma mõtetes politseiniku rolli sisse elada, võib-olla "avastan" ma selle elukutse enda jaoks alles nüüd.

Usun, et politseinik olla on väga raske, kuigi võidakse arvata, et mis see siis ikka ära ei ole – jaluta tähtsa näoga mööda tänavaid või tunne naudingut romantilistest seiklustest kurjategijaid taga ajades. Ent tänavatel jalutamine tähendab kokkupuutumist väga erinevate inimestega, see omakorda nõuab suurt suhtlemisoskust ja eelkõige viisakust. Politseinikuna töötades paneksin just viimasele suurt rõhku. Kindlasti on palju sattunud sellisesse olukorda, kus nad on korraldajate poolt lihtsalt läbi sõimatud. Niisugune situatsioon tuleb vägisi meelde vanasõna "Pada söimab katelt, ...". Kui keegi on seadust rikkunud, tuleks teda ikkagi kohelda kui inimest, mitte söimata narkaelaks, kaabakaks, joodikuks või veel kellekski neljandaks. Või on ehk liiga palju nõuda politseinikult, kes lõppude lõpuks on ju tavaline inimene, ülimat enesevalitsemist? Arvan, et pole, sest ei saa ju seadust kaitsta seaduseta. Et mitte jääda tühipaljaks "sõnakõlksutajaks", toon enda elust ühe näite. Hiljuti sõitsin autoga Võrust Tartu poole, lobisesime juhiga tühjust–tähest, mootor surises mõnusalt, muusika mängis ja me ei pannud tähelegi meie taga signaalitades sõitvaid liikluskorrapidajaid. Kui lõpuks märkasime ja peatusime – olime ületanud kiirust –, sadas meile kaela üsna robustne söim. Olime süüdi – õigus! –, ainult et meie karistamiseks oleks vist tulnud kasutada siiski teistsuguseid vahendeid. Oma sisimas soovisin tookord, et mõni neist söimlejaist ise kunagi kiiruse ületamise eest samasuguse "sahmaka" saaks. Kogu vahejuhtum oleks pidanud meid kasvatama laadis "ära ületa kiirust, see on ohtlik", kuid tulemus oli lausa vastupidine – tekkis vastupandamatu tahtmine gaas põhja vajutada.

Üheks kõikidele peavalu tekitavaks probleemiks praegusel ajal on kuritegevuse kasv. Arvan, et politsei üksinda ei suuda sellele piiri panna. Oma töös tuleb politseinikel tahes–tahtmata kasutada reakodanike abi. Aga kui lihtinimesel pole austust politsei vastu, kui peljatakse juba igat sinise ametivormi kandjat – mis koostööd või usaldusest siis üldse juttu saab olla. Olen kuulnud, et Eesti Vabariigi algusaastail tundis kordnik kõiki oma piirkonna kodanikke ja teadis üht-teist oma rajooni kurjategijate kohta. See muutis töö

kahlemata lihtsamaks ja kuritegevust oli vähem. Ehk peaks nüüdki igal politseinikul olema oma väike piirkond, millest tal oleks hea ülevaade. Elanikud ei näeks siis temas pelgalt "seadusesilma", vaid inimest, keda võib usaldada ja kelle poole hädas pöörduda. Ennast näeksin küll just niisuguse politseiniku rollis.

Vahetevahel olen kahelnud, kas meie politseinikud on ikka äraostmatud. Näiteks ei oska ma enda jaoks kuidagi seletada, miks minu onu auto varastanud kodanikud jäid ilma igasugusest karistusest. Ja kui mingit loogilist seletust pole, jääb üle oletada – ehk ostsid kurjategijad end lihtsalt vabaks! Täheleb – kel raha, sel õigus! Siit edasi – minul, 18aastaselt rahata ja tutvusteta koolitüdrukul, pole lootust mingisugusele õigusele. Või hakata tõesti politseinikuks – on vähemalt tutvusigi! Raha küll mitte, kui tahan ausalt töötada. Siinkohal on paras aeg lisada, et väike palk ei õigusta küll mitte kuidagimoodi ebakaasust. Arstidel ja õpetajatel on ju ka väikesed palgad, väiksemadki kui politseinikel. Mida siis nemad peaksid tegema? Ehk nii: kui raha on – teeme operatsiooni; raha pole – löime kame ainult lahti. Või õpetajate puhul: kui lapsevanemad lisa maksavad – võtame vaevaks lapsi õpetada; ei maksa – jalg üle põlve ja mingi kõik isevooluted. Pean ütleva, et mulle jääb arusaamatuks see "mürgel" politseinike palkade pärast, kui täpselt samaväärsed ühiskonna alustalad – arstid ja õpetajad – viirelvad viletsuse äärel. Politseinikuna annaksin endale aru, et minu töö on tagajärgede likvideerimine, võib-olla oleks õigem rohkem raha kulutada hoopis põhjuste likvideerimisele. Igatahes ei tahaks ma võrdsete hulgas võrdsem olla.

Iga töö, ka kõige lihtsam, nõuab inimeselt parima andmist, kui tahta seda hästi teha. Politseiniku elukutse on üks selliseid, mille puhul parima andmine nõuab pidevat eneseületamist. Igaüks võib filosofoerida teemal "Kui ma oleksin politseinik", näidata näpuga kitsaskohtadele, unistada ideaalsest korrast, maalida pildi endast kui tulevasest superpolitseinikust – tegelikkuses käib aga ikka kõik oma rasket rada pidi. Kui minust peaks kunagi saama politseinik, küsiksin endalt vahetevahel: "Kas ma olen aus, kas ma armastan ja austan INIMEST ja kas ma ise olen veel väärt armastust ja austust?" Kui ma nende küsimustele võin vastata jaatavalt, siis kolban ma veel politseinikuks, kui mitte, on parem teha midagi muud. Mida nimelt? – aga see on hoopis uus teema.

RIINA KAPANEN,
Tartu 14. Keskkooli lõpetanu (1994)

V A R I A

Kunstiõpetajate kuum suvi

kahjuks oodatud hulka külalisi ei saanud, siis selle võrra rohkem oli osalemisvõimalusi meie kunstiõpetajatel. Rõõmu tegi, et meie õpetajad ei kartnud inglise keeles suhelda, enamik neist näikse olevat suutelised selles keeles erialakirjandust lugema ja mõistma. Kas aga nii on kõigiga, kes vähemalt tavalises üldkoolis õppinud on?

Soomlaste ettekannetest (1. kursusel) võiks märkida **Edda Bomanni** ja eriti **Leila Vuotilaise** pikemat sõnavõttu Reggio Emilia (Itaalia) õppustest ja saadud kogemuste rakendamisest Soomes 2–6aastaste laste mängukoolis. Lähtuvalt Montesso-

et kõikides koolides tuleks senisest tunduvalt enam kasutada illustreerivaid ja tekstilisi jaotusmaterjale. Need muudaksid kunstitundide sisu tihedamaks, aitaksid neid ette valmistada, kinnistada ja toetaksid vajadusel ka õpilaste iseseisvat tööd. Loodame, et enamikus koolides on kseroksipaljundused juba praegu võimalikud. Kunstiõpetuse eripärast sõltuvalt on kohapeal paljundatavad jaotusmaterjalid õpetaja pedagoogilise loomingu toetamiseks praegusaajaks otsivajajärgul väga olulised. Uued õpikud, mille väljandmine raskendatud, võivad nii mõnigi kord

Oli kursuslasi, kelle tegelik tööpäev kestis öhtul kella 12, mil lõppes viimase sügava süga loomingulise dokumentaalfilmi esitamine. Pikk lõunapaus võimaldas ka puhkust mereäär-sel rannaliival.

Kursuste eelviimasel päeval toimus õppereis Saaremaale. Külustati äsja restaureeritud Muhu kirikut, Kaali järve, vaadati väljastpoolt Karja kirikut ja Angla tuulikuid ning tutvuti põhjalikumalt Kuressaare lossiga. Tänu Saaremaa Gümnaasiumi õppealajuhataja **Vilve**

*Järveotsa Keskkooli
kunstiklassis.*

TONU KALLE fotod

Juuni lõupäeval ja juuli algul kogunesid külalislahkesse Pärnu Kodumajanduskooli kunstiõpetajad Eestist ja mujalt. Haridustöötajate Koolituskeskuse, Riigi Kooliameti ja Kunstiõpetajate Ühingu ühisettevõtmisena toimus siin kaks 8päevast kursust, et toetada üldkooli õppeaine "Kunst" uute õppekavade läbimist ja saada kogemusi meie parematelt tegevõpetajatelt ning kolleegidelt välismaalt.

Esimene 8päevane kursus piirdus suhteliselt kitsa teemaderingiga: voolimine ja keraamika, graafika (rõhuasetusega sügavtrükkile) ning nende alade meetodika.

Pärnu Noortemaja andeka ja kogemustega pedagoogi **Silvia Nõukase** keldiruum oli nagu loodud kolmemõõtmelise kujundite loomiseks keraamilisest savist, lisaks koogu maja inimsõbralik õhkkond ja juhendaja enese nakkav entusiasm. Kõik tõestas siin seda, et Pärnus elab edasi Eesti kunstiõpetajate edasiviiv vaim, nagu see oli raskete sõjajärgsete aastate täienduskoolituste, mida oma eeskujuga toetasid toleaaegsed Pärnu kunstiõpetajad pal-laslane **Meeta Viks** ja **Maria Lekstein**.

Loo Keskkooli õpetaja **Indrek Raudsepp** tutvustas oma kogemusi nukkude

modelleerimisel (mitmesugustest materjalidest) ning nende kasutamisel nuku- ja varjuteatris; eriti aga uusi mõtteid ja võtteid, mis saadud Saksamaa kursustel.

Õppetsükel lõppes Pärnu Keraamikatehase külastamisega, mille tööprotsessi savi ettevalmistamisest kuni valmistoodanguni tutvustas äsja väljastpoolt Eestit koolituse saanud noor tehnoloog **Eddy Leet**.

Pärnu vanameister **Leili Voll** andis kursuslaste kasutusse oma graafikaruumi, sügavtrükipressi ja isiklikud kogemused, valmistamaks külmnoela-tõmmiseid vaskplaatidelt ja nüüdisajale käepärasematelt materjalidelt.

Noor graafik **Aili Mäetamm** tutvustas oma kogemusi hästi õnnestunud diplomitöö põhjal, millest jäi eriti meelde meile suhteliselt uudne ja koolis rakendatav karborundumtehnik.

Teine 8päevane kursus oli mõnevõrra tihedam, sisaldades peale eespool mainitud õppuste pikema loengu looduslikust materjalist valmistatavatest rahvakunsti elementidest koos põhjalike praktiliste nõuannetega sisearhitekt **Anne Umbergilt** (Rahvakunsti Täienduskoolituse Keskus). Vilniuse Kunstiinstituudi õppejõud **Povilas Sidoravicius** demonstreeris rohkete näitmaterjalide varal oma kogemusi keraamika õpetamisel koos selle juurde kuuluva leedupärase lilleseadmisega (ettekandja on edastanud seda ka saadetetsükli Vilniuse televisioonis). Äsja pikemalt õppe-reisilt Norrasse naasnud TPU õppejõud **Ulve Kala** tutvustas oma kunstipsühholoogia-alastes loengutes peamiselt krea-tiivsust ja emotsioone nüüdis-seisukohtadest lähtuvalt.

Enamik teise kursuse loenguid toimus inglise keeles, et võimaldada vastastikust mõistmist meie ja välismaa õpetajate vahel.

Et välismaalt meie kursustele

rist ja Piaget'ist, kes peavad oluliseks lapse arendamist kogemuse varal, on rõhuasetus isiku-pärasel väljendusspontansusel ja rühmatööl. Ühiselt tehakse näiteks suuremõõtmelisi värvilisi ja fantaasiaküllaseid pannolaadseid töid. *Niente senza gioia* (it keeles – ei midagi rõõmuta) on juhtmõtteks. Iga laps tunneb võrdset rõõmu iseenda ja oma kaaslaste ühisloomingu-st. Juhendajad peavad olema muidugi väga mitmekülgse ja kõrge kvalifikatsiooniga.

Tänu Viljandi 4. Keskkooli kunstiõpetajatele **Mare Kuusikule** ja **Tanja Annikole** saime teada, et süstlanõeltega võib graveerida pehmest plekist džinni- või õllepurkide pinna-laotustele. Kvaliteetseid tõmmiseid küll rohkem kui neli ei saa, aga ikkagi parem kui mitte midagi. Leili Voll soovitas sügavtrükipressi puudumisel kasutada pesuväänamise vältse, mida vastavate plaatide ja pehme vilt-alusega kasutada saavat.

Meie noor graafikameister **Siim Prank** Taebli Keskkoolist varustas paljusid kursulasi plastikplaatidega ja rääkis, kuidas neid sügavtrükkiks kasutada.

Metoodikavestlustes, mis käsitlesid kursustel läbitut, tõdeti,

andekate kunstipedagoogide loovust nivelleerida.

Kursusel jaotati joone kujundamise näidiseid (mitte valmis-kompositsioone), mõningaid raamatuviitade lahendusi ning pottsepakunsti arengulugu ja kasutamise võimalusi käsitlevaid tekste. Viimased olid küll ingliskeelsed, et ergutada meie õpetajaid rahvusvahelist erialakirjandust lugema, mille paremik on meie raamatukogudes kas inglisi- või saksa keelne.

Tuleval suvel tahame korraldada kunstiõpetajatele saksa-keelse erialakursuse. See võimaldab suhelda kolleegidega Austriast, Saksamaalt ja Šveitsist ning kuulata ettekandeid nende töökogemustest.

Kohustuslik tööaeg oli tavaliselt kella 9–12 ja 16–19 (kokku 8 koolitundi). Et Pärnu Chaplini galeriis olid sel ajal huvitavad kunstinäitused ja toimus **Mark Soosaare** algatusel korraldatud rahvusvaheline antropoloogiafilmide festival, siis enesetäiendamise võimalustest puudu polnud. Üritus andis nii mõnelegi kunstiõpetajale tõuke oma õpilaste aatamiseks kasvata-miseks, millele meie tänane Eesti kool veel jalgu alla pole saanud.

Männa huvitava juhendamisele ohverdati viimase kasuks õppesõiduplaanis ettenähtud supluski.

Kõhe tunne tekkis, mõeldes sellele, kui vähe me ikkagi tun-neme oma kultuuri- ja isegi kunstiajalugu. Veel tänaseni mürgitavad okupatsiooniaega-de väärtendentsid ja objektiiv-suse moonutamised eesti kultuuriajalugu. Siin on kõigepealt meie koolmeistrite täiendus-koolitamiseks veel väga palju ära teha.

Mõlemal kursusel kokku osale-nest 66 kunstiõpetajat, mõned nendest isegi kahel kursusel – tähendab 16 päeva järjest.

Avaldan kunstiõpetajate nimel kõigepealt tänu Pärnu Kodumajanduskooli juhatajale **Eva Tahtsile** ja Pärnu Maakonna Hariduskoondise inspektori-le **Vilve Laubele** kursuste töö- ja majutusruumide eest. Süda-suvel polnud neid kuurordilinas sugugi kerge leida. Palju tänu kõigile, kes oma puhkuseaega meie harimiseks ohverdasid.

TOOMAS LEPIKSAAR,
Riigi Kooliameti
inspektor-metoodik

Õppekava ning loodusteadused ja tehnika

TÕNU KALLE foto

Õppekava teema on ammendamatu, sest õppekava (curriculum – rada, kulgumine) väljendab seda protsessi ja rada, mida mööda kulgeb inimese areng hariduse ja kultuuri (vt pikemalt A. Saar. Õppekava komponendid ja karakteristikud. Haridus, 1991, nr 12, lk 6–9). Käesoleva artikli aspekt on väljendatud pealkirjas. Õppekavas sisalduvad õppeained jaotatakse parema ülevaate saamiseks rühmadesse. Rühmitamine tuleneb õppekava mudeli loomise meetodikast. Iga mudel on tinglik. Siiski on loodusteadused ja tehnika nii või teisti esindatud igas teadaolevas üldhariduskooli õppekava mudelis, kas reaali- või keskkonnaainete hulgas.

Mis on science?

Termini science taust on seotud anglo-ameerika haridustraditsiooniga. Õppeaines science on õpetatud väga erinevaid asju, kuid igal juhul midagi loodusteaduslikku, kus vaadeldakse, uuritakse, katsetatakse, otsitakse mudelit jmt, mida kõike tehakse loodusteadustes. Loodusteaduste hulka loetakse füüsika, keemia, bioloogia, geoteadused, meditsiin. Õppeaine science sisaldabki nende valdkondade elemente, kuid, nagu ütles inglise science'i õpetaja Andrew Bradley, "ei ole tähtis, kas ma õpetan füüsikat, keemiat või bioloogiat, vaid on tähtis, et ma õpetan loodusteaduslikku meetodit" (vt pikemalt A. Saar, P. Rõõmussaar. Loodusteaduslik meetod algkoolis. Haridus, 1992, nr 12, lk 7 ja 8).

Loodusteaduse mõtteviis on üks mõtteviisidest. Õppekava ülesanne on jätta ruumi mitmesugustele mõtteviisidele. Eesti haridus on olnud saksa ja vene, kaudsemalt ka prantsuse hariduse mõju all, kus õppeaine science traditsioon puudub. Seetõttu ei ole seni ka õnnestunud termini science kui õppeaine tõlkimine eesti keelde. Lihtsalt teaduseks tõlkida oleks kummaline teiste õppeainete suhtes, mida võiks sel juhul tõlgendada ebatäpsustena. Tõlkimise probleemist me siiski ei pääse. Asja trükiti ilmunud uus õppekava (tööversioon) sisaldab loodusõpetuse programmi, mis on teatud analoog science'i programmile. Kui lisanduvad ka õppematerjalid, mis toepolest loodusteaduslikku meetodit õpetavad, oleks vist mõistlik hakata õppeainet nimetama loodusteaduseks.

Mis on technology?

Terminiga technology on samuti probleeme. Otse-tõlkeks on kaks võimalust – tehnoloogia ja tehnika. Tehnoloogia kipub eesti keeles väljendama rohkem aine sisemuses toimuvaid protsesse kui tehnikat, mida technology siiski valdavalt tähendab. Tehnika aga on eesti keeles mitmetähenduslik, sisaldades näiteks ka kitarimängutehnikat. Praegu on eesti keeles levimas termin tehnikaõpetus, mis tundub elujõulisena ja vastab otsetõlkele saksa keelest (Technikunterricht).

Mida õppeaine technology sisaldab? Eri maade koolides küll erinevat, kuid siiski on juba kujunemas ka tea-

tud "klassika" (vt pikemalt A. Saar. Tehnikaõpetus – uus õppeaine Läänemaade koolides. Füüsika õpetamise aktuaalseid küsimusi IV, 1991, lk 42–51). "Klassika" näiteks võib pidada skeemi, mille järgi millegi tehniliku valmistamine on protsess, kuhu on kolm sisendit: 1) aine, millest midagi tehakse, 2) energia, mille abil tehakse ja 3) informatsioon, kuidas tehakse. Protsessi väljunditeks on produkt ja jäätmed. Seega kokku 6 põhimõistet. See näide õigustab muidugi tugevalt terminit tehnoloogia. Samuti hakkavad klassikaks muutuma tehnikaõpetuse sellised rubriigid, nagu konstruktsioonid, elektroonika, pneumaatika, masinaelemendid jt.

Tehnikaõpetus Eesti kooli õppekavas

Eesti kooli õppekavas on lood tehnikaõpetusega kehvad. Polütehnilise õpetuse aegunud vormidega liialdamise ühest äärmusest kaldume teise. Reaalhariduse ignoreerimise viisad peksavad valuliselt Soomet (Y. Ahmavaara. Lääne kultuur ja Soome nüüdisintelligents. Looming, 1992, nr 8, lk 1081–1088), aga Eesti ei taha õppust võtta.

Tehnikaõpetuse kui eraldi õppeaine tarvis praegu ilmselt reserve ei ole, kuid abistavaid võimalusi peaks leiduma. Loodusõpetuse uues õppekavas on kindlasti võimalik leida kohti, kuhu orgaaniliselt sobiksid mõned tehnikaõpetuse elemendid. Alklasside ühendatud kunsti- ja tööõpetusse annab samuti raskusteta sobitada tehnikaõpetuse elemente (seal juba ongi mõndagi huvitavat, aga tegelikkuses see kõik ei realiseeru). Sama käib tööõpetuse kohta. Oleks vaja haridusjuhtide piisavat toetust sellesuunalistele algatustele.

Tehnika plahvatuslik areng maailmas on väga kiiresti jõudmas ka Eestisse ja kui me õpilast selleks ette ei valmista, jääb suur osa inimesi tehnikat kartma, nagu kardavad arvutit kahetsusväärsetel paljud keskealised inimesed.

Õpetajate ühing LTÕÜ (ESTES)

Alates 8. septembrist 1993 on Eestis olemas Loodusteaduste ja Tehnika Õpetamise Ühing (LTÕÜ), mis kodanike ühendusena registreerimisel ja üleeuroopalisse ning ülemaailmsesse ühingusse astumisel muutub ESTESiks ("Estonian Science and Technology Education Society"). See ühing ei pretendeeri ühegi teise õpetajate ühingu kohale või väljatõrjumisele, vaid püüab täiendada teisi reaalhariduse ühinguid integraalse õpetamise aspektiga.

Mida noorem õpilane, seda integraalsemalt võtab ta vastu ümbritsevat. Lapse jaoks ei ole füüsikat, keemiat, bioloogiat jne, vaid on vesi, õhk, tuli, toid ja teised integraalsed objektid. Alklassides on science ja technology üks tervik, keskastmes võib neid eraldada, põhikooli lõpupeole tulevad eraldi õppeained teadusalade (füüsika jt) lihtmõistetega ja gümnaasiumis (keskkoolis) juba süvakursustena. Sellega seoses tekivad uurimist vajavad probleemid science–technology kui integreeriva õppeaine pealiskaudsuse ja eraldi õppeainete põhjalikkuse vahekorrad, didaktilistest seostest ja optimumi leidmisest.

Ühing ESTES püüabki loetletud probleemidega tegeleda. Kord kuus toimuvad seminarid, enamasti Tallinnas Pedagoogikaülikoolis. Jälgige teateid "Õpetajate Lehes" (või ka mujal, näiteks arvutivõrgus). Ühing ootab meeleldi kutseid maakondadelt ka väljasõiduseminarideks. Oleks väga meeldiv, kui maakondade haridusosakonnad või –ametid leiaksid inimese, kellega ESTES saaks sidet pidada.

Workshop "Modern Science and Technology Education"

23.–27. maini 1994. a toimus Tallinnas TPÜs seminar Eesti õpetajatele, mille korraldasid dr Gregor Tyrchan Saksamaalt koos kahe saksa kolleegiga – Paul Tresselt (füüsikust koolidirektor) ja Rolf Willemssen (tehnikaõpetuse õpetaja) – ning kahe inglasega – John Kincaid ja Mike Whittaker tuntud õppevahendite firmast UNILAB. Teemad "Konstruktsioonid", "Mikroelektroonika", "Plastmassid" ja "Elektroonika (valgus-orel, diskovalgus)" olid diferentseeritud eri tasemetel õpetajatele, sealhulgas ka algklassiõpetajatele.

Valmimas on workshopi koonddokumendi, mis sponso-rite abiga võiks olla väikeses tiraažis kirjastatuna abimaterjaliks õpetajatele. Järgmist workshopi hakatakse kavandama 1995. a sügisele.

Kokkuvõtteks

Ärgem alahinnakem Eesti kooli reaalharidust, mille oluliseks komponendiks on loodusteadused ja tehnika. Püüdkem Kooliameti ja Haridustöötajate Koolituskeskuse abiga luua organisatsiooniline alus loodusteaduste ja tehnika õpetamisele, eriti õpetajate täienduskoolituse, aga ka statsionaarse õppe edasiarendamise kaudu. Loodusteaduste ja tehnika õpetamine läheb kergemini, kui see algab juba esimesest klassist. Selleks ei ole vaja tunde juurde saada. Olemasolevaid ajare-ve tuleb õigesti kasutada.

AIVO SAAR,
TPÜ füüsikadotsent

Muljeid algklassiõpetajate kursustelt

Juuli kaks viimast nädalat veetsid 99 algklassiõpetajat Setumaal Värskas. Kokku tuldi järjekordsele Kanada–Eesti ühiskursusele. Projekt "English to Estonia" sai alguse Kanadas elava õpetaja Aino Uusi eestvedamisel 1992. aasta suvel. Eesmärgiks oli ja on algklasside inglise keele õpetajate abistamine. Esimestel kursustel Noarootsis ja Tartus ning 1993. aasta suvel Tallinnas sai oma keeleoskust lihvida ja silmaringi laiendada üle 300 õpetaja paljudest Eestimaa koolidest.

Esimestel kursustel õpetasid ainult Kanada kolleegid. 1993. aasta suvel kaasati ka meie sellekohase ettevalmistusega õpetajaid. 1993/94. õppeaastal laiendas Aino Uus oma projekti ja sel suvel toimusid kursused kolmes Balti vabariigis ühise nimega "English to the Baltics" all.

Värskas juhtis tööd Kanada ja Eesti ühine meeskond. Kanada poolelt olid tegevad Aino Uus projekti üldjuhina, Viiru Kanep, Katrin Otsa, Stig Korijus, Maija–Liisa Lausmaa, Simon Houzer, Ron Hagan, Margaret Roberts. Eestist töötasid õppejõududena Päivi Aljamaa, Härda Kurtina, Reet Kruusement, Tiina Lehismaa, Sirje Priks, Milvi Tikka ja al-lakirjutana. Lisaks neile esinesid kursustele veel Kristi Miere Riigi Kooliametist ja Irene Maandi. Kohalikud õppejõud koostasid oma programmi, pidades silmas Eesti koolide ebapiisavat varustatust inglise keele õpetajatega, Kanada pool tutvustas keeleõpetuse eri võimalusi. Tööpäevad olid pingelised. Hommi-kul pool kümme alustati igapäevaste laulutundidega, kus kor-rati tuttavaid ja õpiti uusi laule. Töö jätkus keeletundides, se-minaridel, praktilistel õppustel ja lõppes üsna sageli alles hilis-õhtul. Õhtuse meelelahutuse hulka kuulus ka iseseisev töö.

Vahelduseks oli ekskursioon Otepää ümbrusesse ja Sangas-te lossi, giidiks inglise keeles seletusi jaganud Ene Kelder Ote-päält. Rõõmsat eluvust tõi ka vahetult enne kursuste lõppu toi-munud talentide õhtu.

Kursusele antud hinnangutes väljendasid kõik osavõtjad tänu saadud teadmiste eest ja soovi jätkata järgmisel suvel. Kaasa saadi hulgaliselt praktilist abimaterjali. Kursus lõppes sü-damliku lõpuaktuse ja lustliku "jõulupeoga" koos kõige selle juurde kuuluvaga.

Pärast kursustele lahkumist kogunesid õppejõud oma viima-sele ühisele nõupidamisele. Tunti heameelt õnnestumistest ja avaldati lootust, et lõppenud kursus ei jää viimaseks, sest Ka-nada valitsus on andnud oma nõusoleku projekti "English to the Baltics" toetamiseks veel kahel järgneval suvel.

Nii Kanadas kui ka Eestis on mõttekaaslased alustanud järg-mise kursuse ettevalmistamist. Täpsemat teavet kursuste toi-mumisaia ja osavõtutingimuste kohta loodame avaldada juba mõnes jõulueelses või –järgses "Õpetajate Lehes". Lõplik infor-matsioon peaks laekuma maakondade haridusametitesse mai-kuu jooksul.

LEENA PUNGA,
Puka Kk inglise keele õpetaja

EESI juhatus plaanid

18. juulil arutas Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi juhatus järg-mise aasta tegevuskava.

27. augustil saabuvad Tallinna Soome Emakeeleõpetajate Liidu (ÄOL) juhatus liikmed. Kõne all on koostööprojektide väl-jatöötamine. Siiani on põhjanaabrid olnud meie ürituste sage-dased külastajad, mõnikord lektoridki, ent meie seltsi liikme-test on vähesed käinud ÄOLI üritustel. Arutati õpetajatest lek-torite vahetamist, seminaride korraldamist, ühisuurimuste te-gemist ja avaldamist jpm. Huvitavat on Soomes palju: kirjandu-se õpetamise tekstikeskne meetod, õpilaste klassideta, kursus-tena õpetamine, õpetajate enesetäiendus seminarivormis, su-gestiivmeetod võõrkeele õpetamisel, uued õpikud jpm.

Jutuks oli ka tulevasuvine ekskursioon ja riigikeele õpe Nar-vas.

Kuidagi ei saanud mööda finantsprobleemidest. Meie selts töötab ühiskondlikel alustel, mitte keegi pole organiseerimis-töö eest tasu lootnudki. Ometi on nukker, kui napib raha aas-tapreemia väljaandmiseks või ei leia sponsorit ajalehe "Lõrp" toimetamiseks. Kindlat "pesapaika" pole meil samuti.

Järgmised koolituspäevad toimuvad Pärnus 28. ja 29. ok-toobril k.a. Põhiteema on eeposed ja nende käsitlemine koo-lis. Üritusega tähistatakse seltsi viiendat tegevusaastat. EES on mõttekaaslaste selts, mis on aidanud kaasa õpetajate enese-täiendamisele, pakkunud sisulisi töökogemusi ning rohkesti emotsionaalseid üritusi Eesti eri paikades. Viis tegevusaastat on EESI eluõigust tõestanud.

AILI KIIN

Harju Taimekooli suvine maalilaager

Kose Põllumajanduskoolis sai teoks Harju Taimekooli teise õppeaasta maalilaager. Lisaks Harjumaa koolide õpetajatele ja õpilastele osalesid ka Tallinna Pedagoogikaülikooli eksterna-tuuris õppivad käsitööõpetajad.

Maalilaagrit juhendasid taimekunstnik Aino Pajupuu ja Tal-linna Pedagoogikaülikooli õppejõud Ülle Linnuste. Maalimas käidi Pirta jõe kaldal ja kirikuaias, samuti kohalikes koduaeda-des.

Külastati 15. sajandil ehitatud Kose kirikut, mis asub Pirta jõe käärus. Võeti osa piiblitunnist ja käidi külas Kose elaval kuns-tnikul Valve Ventseil, kes tutvustas oma tööd.

Maalilaager lõppes sisuka näitusega.

AVO SUURVÄRAV

ALIMAEÕPETAJALE

Mis uudist?

(Väljavõtteid
Tartu Ülikooli
eripedagoogika
osakonna
teabelehest
nr 8.)

■ Tänavu anti ülikoolis eripedagoogika alal välja 28+1 diplomit (üks on "talvine", sest nüüd saab lõpetada 2 korda aastas), neist 3 *cum laude*. 28. juunil võtsime vastu järjekordsed 6 magistrandi: kevadel *cum laude* lõpetanutest Ülvi Siku ja Liivi Hollmani, Birgit Kaasiku (lõpet 1993), Katrin Lõhmuse (1990), Merle Variku (1992) ja Reet Montoneni (lõpet 1983 psühholoogia eriala). Doktoriopega tahame alustada 1996. a.

■ Põhiõppesse soovijaid oli tänavu ühtekokku 122, kellest 8 olid lõpetanud keskkooli kuld- ja 11 hõbemedaliga. Esimesed saavad meile õppima eksamiteta, teised on vabastatud keeleksamist. Tõsi, "kuldsest" oli nelja esimese eelistus mujal; "hõbedastest" koguni kaheksal. Nimelt saab nüüd ülikooli kandideerida kahele erialale korraga. Üle 20 oli neid, kelle esimene valik oli psühholoogia, teine – eripedagoogika.

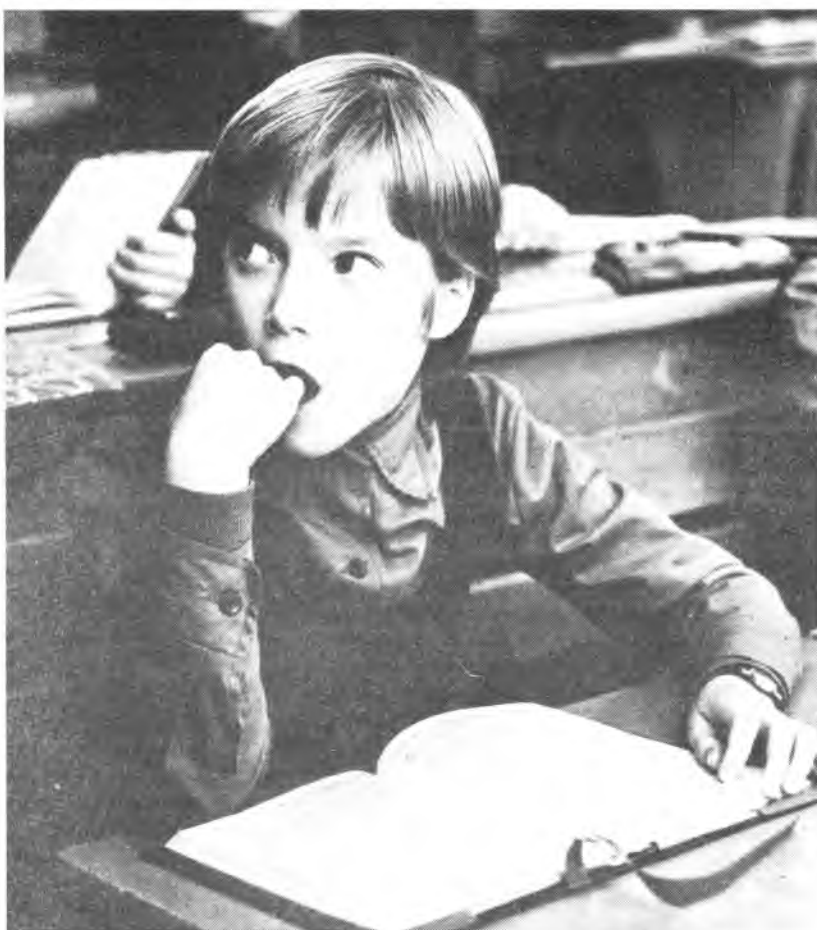
■ Veel suvest '94: Viivi Neare õpib kujundama vaimupuuetega inimeste eluhoiaku Helsingis ja Oslos, kulutades selleks nii heina- kui ka marjaaja. Karl Karlep õpetas juunis–juulis Liepajas ja Värskas. Vello Saliste osales 25.–28. juunini Eesti delegatsiooni liikmena Budapestis UNESCO valitsusväliste organisatsioonide demokraatiale kaasaaitamise konverentsil.

■ Jyväskylä kandist käis perekülalisena Eestis Matti Kuorelahti, kes tõi sealse ülikooli kingitusena eripedagoogika osakonnale erialakirjandust ja uuris ühise uurimistöö võimalusi.

■ Personalist: Marika Padrik valiti tagasi lektori kohale, Viivi Neare määrati 30. augustist dotsendi täiskohale.

■ Praktika eest (ala)tasumine ähvardab meie tulevikku, kui ei õnnestu hakata maksma senisest rohkem, olgu aluseks kas praktikat juhendava õpetaja tööaja arvestuse muutumine või töötunni palgamaära tõus. Nii või naa, osakonna põhieelarve vaevalt võimaldab sedagi. Magistrande sunnib vajadus teenida aega maha võtma – enamik teise aasta magistrande on akadeemilisel puhkusel.

■ Esimest sisuliselt eripedagoogika-alast magistratööd kaitses hoopis pedagoogikakeskuse magistrand Kristi Kõiv, teemaks kommunikatsioonikeskonna ümberkujundamine Elva Lastekodus, sh viie Downi tõvega lapse kõne arendamine Irene Johanssoni lihtsate viibetega alustava toetava suhtluse meetodiga.

TONU KALLE foto

Kõne mõistmise
ja õpiraskuste seostest

Õpetamise soovitud tulemus on õpilase head teadmised ja oskused. Paraku on õpetajad kogenud sedagi, et töö ei kanna soovitud vilja. Peaaegu igas klassis leidub õpiraskustega lapsi, kusjuures edutuse põhjused võivad olla vägagi erinevad. Selles kirjutises peatun probleemil, millel on tõsisemad tagamaad kui üldiselt arvatakse.

Tallinna Ristiku Põhikoolis õpivad lapsed, kes tavakoolis ebaedu on kogenud ja õpiabi vajavad. Et tulemusrikkalt õpetada, olime püüdnud oma õpilasi ka põhjalikumalt tundma õppida. Viimastel aastatel teeme seda J. Käisi metoodika järgi, kuid otsime ka täiendavaid võtteid.

Sel talvel uurisin 6. klassi õpilaste kõnet sõna mõistmise tasandil. Esialt kasutasin ÜPUIS H. Liimetsa juhendamisel kümmekond aastat tagasi koostatud sõnavarast. Valikusse kuulusid keskmise kasutusega 4. ja 5. kl lugemikest pärit sõnad. Iga sõna olime eelnevalt tunnitöös kasutanud. Õpilase ülesanne oli määrata sõna tähendus, valides pakutud variantide seast õige. Näiteks: *āsja* = tihti, *hilju* = varsti, *ammu* = pahane, *olema*, *sõnadega haavama*, *hammustama*, *soola peale raputama*.

Töös osales terve klass, seepärast pean tulemust üsnagi objektiivseks. Parim sõnatundja ei teadnud kümne, nõrgim seitsmekümne sõna tähendust sajast (keskmiselt kolmkümmend tundmatut sõna lapse kohta).

Edasi vaatlesin, kuidas lapsed saavad aru kontekstis olevatest sõnadest. Vahetult enne katset oli teema ("Spartacuse ülestõus") põhjalikult tunnis läbi töötatud ning õpiku tekst täiendavalt loetud ja analüüsitud. Alles seejärel, kui iga õpilane kinnitas, et saab kõigest täielikult aru, palusin neil selgitada mõnede sõnade tähendust. Ainsatki ainealast mõistet nende hulgas polnud.

Tulemus oli ootuspärane – keegi ei tundnud kõike sõnade tähendust – ning ühtis suuresti esimese sõnatesti näitajatega.

Lõpuks valisin lihtsa kirjanduspala (V. Luige "Kartulivõtmine"), millest palusin õpilastel endil välja märkida kõik tundmatud ja halvasti mõistetavad sõnad. Kogu tekstist leidsid lapsed seitse sõna, kusjuures üks õpilane maksimaalselt kolm. Seejärel pidid

õpilased selgitama samast tekstist võetud kahekümne sõna tähendust.

Sellegi katse tulemus kinnitas eelmisi – ükski õpilane nimetatud tööga vajalikul tasemel toime ei tulnud.

Minu uurimuse eesmärk oli põhjalikumalt tundma õppida oma õpilasi, et seejärel diferentseerida õpetust. Kuid tehtud töö võimaldab teha ka üldisemaid järeldusi, mis kolleegidele huvi võivad pakkuda. Alljärgnevas toongi need teie ette.

■ Õpiraskusi kogevad lapsed ei tunne paljude keskmise kasutusega emakeelsete sõnade põhitähendust. Siit järeldus, et ka muutevormioa

kaasnev lisatähendus jääb mõistmata. Niisugune laps saab lausest ebaadekvaatse sõnumi, mistõttu moonduvad ka teksti sisu. Sellest tulenevadki puudujäägid sama teksti hilisemal reprodutseerimisel. Väär või ebatäpne arusaamine küsimusest, korraldusest jm tingib ebaõige teo. On ju tavalline seegi, et just õpiraskustega laste käitumine muret valmistab.

■ Lapsed ise ei ole võimelised kõiki tundmatuid ja ebatäpselt mõisteta- vaid sõnu teistest eristama. Paljud õpilased on harjunud elama nii, et ei saa kõigest täpselt aru. Isiksuse arengule teeb see korvamatu kahju.

■ Olles võrrelnud vaadeldavate laste kõne mõistmise taset nende õpi- eduga, selgus veel üks huvipakkuv asjaolu. Need, kes õigeaegselt vajalikku õpiabi saavad, suudavad olla edukamad nendest õpilastest, kes küll mõnevõrra paremini kõnet mõistavad, kuid pole õppinud oma võimeid rakendada. Kui aastate vältel kogeb laps rohkem negatiivseid emotsioone ja pingeid kui eduelamusi, langeb ka õpimotivatsioon. Seevastu olles õigeaegselt teadvustanud oma nõrgad küljed ning leidnud abi toetust, õpitakse puuduvat kompenseerima.

Lõpetuseks pean märkima, et puudulik kõne mõistmine ei ole kaugeltki ainuke edutuse põhjus, kombinatsioon on alati komplitseeritum. Samas ei ole edutus absoluutne paratamatus – õigeaegne tõhus õpiabi tagab edu. Loodan, et käesolev kirjutis pakub mõtlemisainet paljudele kolleegidele.

MALLE MÜRK,
Tallinna Ristiku Põhikooli õpetaja

Austatud kolleeg,
kui sa käesoleval sügisel hakkad
õpetama inglise keelt 6. või 7. klassis
B-keelena ning sinu õpilastele on
tellitud õppekomplekt

siis käesolev kirjutis on mõeldud
ennekõike sinule.

Mõned üldised põhimõtted

1. EYE on õppekomplekt, mis koosneb tekstiraamatust, töövihikust ning helikassetist. Kahjuks ei jõudnud kirjastus "Koolibri" helikasseti õppeaasta alguseks valmis. See hilineb mõned kuud. Sellest hoolimata saab õpikut ja töövihikut kohe kasutada.

2. Kõik kolm komplekti osa on omavahel tihedalt seotud. Nii tekstiraamat kui ka töövihik on ehitatud üles õppetükkide kaupa (6. kl 35 õppetükki; 7. kl 32 õppetükki). Tekstiraamatu ning töövihiku harjutused täiendavad üksteist ning mõnedel juhtudel kasvavad üksteisest välja. Seetõttu tuleks neid kasutada paralleelselt.

3. Käesolev õppekomplekt pakub sulle rohkesti võimalusi kasutada oma viimastel aastatel omandatud metoodilisi teadmisi ning väljuda vanadest raamidest. Ole julge varieerima ning kujunda selle õppekomplekti alusel välja oma meetod.

4. Kasuta rohkesti paaris- ning rühmatööd. Selleks sobivaid harjutusi on õppekomplektis küllaldaselt. Ole loov.

5. Ära kiirusta. Lase õpilastel tundides kõnelda. Pea meeles, et seda oskust ei saa nad kodus treenida.

6. Loo seoseid. Mine ikka ja jälle juba õpitu juurde tagasi. Dialoogilistes harjutustes suuna õpilasi kasutama varem õpitut sõnavara, et konteksti laiendada.

7. Lähtu oma õpilaste valmidusest ning võimetest. 7. klassi õpiku mõnedes luuletustes ning tekstides esineb sõnu, mida ei ole mõtet selles astmes aktiivkasutusse võtta. Oluline on, et õpilane harjub tekstist aru saama ka siis, kui iga sõna ei ole aktiivseks harjutatud. Otsusta ise. Aga oma valikust teata õpilastele selgelt.

ENJOY YOUR ENGLISH 6. KLAAS

1. See on õppekomplekt algajatele teismelisele noortele.

2. Komplekti esimeses 15 õppetükis on juhtnöörid ning töökäsed antud ainult eesti keeles. Edaspidi on peamised instruksioonid inglise, täpsemad selgitused eesti keeles.

3. Iga 5. õppetükk on kokkuvõte (*round up*) eelmisest neljast. Selle lugemispalas esinevad noid Taradiddle ning tema kassid Moony ja Charivari. Tekstiraamatu nimetatud õppetükkide harjutused annavad võimaluse kinnistada sõnavara ning kõneks vajaminevaid fraase. Töövihikus leiad nendelt lehekülgedelt läbivõetud grammatika kokkuvõtte ning pikema tõlkeharjutuse.

ENJOY YOUR ENGLISH 7. KLAAS

1. See on õppekomplekt nendele noortele, kes on veidi (6. klassi kursuse) inglise keelt õppinud.

2. Õppekomplekt on Britannia-keskne. Paljud teemad annavad otseselt või kaudselt Britannia kohta informatsiooni.

Näiteks: Unit 4 – Hello, Britain, Unit 5 – Hello, London, Unit 2 – The Isle of Man, Unit 23 – Bourton-on-the-Water, Unit 26 – Beatrix Potter jne.

3. Tekstiraamatu lõpus olev eraldiseisev osa "British Eye-Opener" avab terve tähestiku ulatuses Suurbritanniast tulenevaid või sealset eluolu iseloomustavaid mõisteid ja nähtusi. Mõnerealist teksti- selgitust aitavad lahti mõtestada kunstnik Carol Merzini illustratsioonid. Tähestiku algusest: "au pair", angling; Sir Arthur Conan Doyle; Big Ben; the British Police; Brass Rubbing; Buskers; Carol singers; Cockney;

ENJOY YOUR ENGLISH,

Dancing Round a Maypole; "Dracula"; Double-Deckers jne.

Nimetatud osa on mõeldud täiendava informatiivse lugemismaterjalina, millest võiks edaspidi välja kasvatada uurimus- või projektitööid, kus õpilased iseseisvalt või õpetaja juhendamisel otsivad lisamaterjali huvipakkuvate nähtuste kohta.

4. Tekstiraamatu lõpus on grammatika kokkuvõte, mida õpilane ja õpetaja saavad kasutada süsteemsema selgituse saamiseks-andmiseks.

Nõuandeid harjutuste tegemiseks.

Näiteharjutuste

numbrid on võetud 6.

klassi õppekomplektist

Dialoogilised harjutused uue konstruktsiooni harjutamiseks (Unit 1 ex. 1; U. 3 ex. 2; 4; U. 5 ex. 2; U. 6 ex. 2, 3; U. 7 ex. 1, 4; U. 8 ex. 5)

1. Alusta uue konstruktsiooni tutvustamisest (sina ise) ning treenimisest (õpilased kooris või kaheks jaotatud klassis: A osa õpilased sinust vasakul ja B osa õpilased sinust paremal; A osa tüdrukud, B osa poisid jne). Selles etapis ei tarvitse õpik avatud olla.

2. Lase õpitavat korrata avatud paarides (s.t üks õpilane ütleb osa A, teine osa B, ülejäänud kuulavad). Kui vaja, korda ise uuesti ning lase õpilastel kooris ütleada. Ära kogu aeg ise kaasa ütle. Nii kuuled õpilasi ja ka nende eksimusi paremini.

3. Kõik õpilased harjutavad paarides omavahel üheaegselt rääkides, s.t suletud paarides. Selles etapis peaks harjutama uut konstruktsiooni erinevas kontekstis nii, nagu pakub selleks võimalusi raamatus antud ülesanne. Anna aega. Ära ole häiritud, kui kuuled vigu. Ära katkesta. Käi eri paaride juures, jälgi ning jäta meelde enam esinenud vead. Aita paaril, kelle juures parasjagu viibid, saada üle takerdumistest ning korrigeri individuaalset hääldust. Tee seda nii, et ei häiriks teiste õpilaste harjutamist.

4. Õpeta uuesti (lase korrata) neid sõnu ja fraase, mille ütlemlisel eksiti. Lase neid öelda kooris.

Dialoogilised tõlkeharjutused (U. 1 ex. 2; U. 3 ex. 5; U. 4 ex. 5; U. 6 ex. 5; U. 7 ex. 5; U. 9 ex. 5 jne)

Nimetatud harjutused on mõeldud selles õppetükis omandatu kinnistamiseks ning kõnelises kontekstis harjutamiseks. Neid peaks tegema suletud paarides, vahetades osi. Vajadusel võivad õpilased selle dialoogi hiljem kirjalikult vihikusse vormistada. Nõrgemate õpilaste puhul peaks dialoogi enne paaristööd klassis üheskoos läbi tegema. Selle võib lasta õpilastel lausehaaval tahvlile kirjutada, olles enne need suuliselt sõnastanud. Seejärel võiks kustutada kas mõned sõnad või kogu

teksti ning harjutada dialooge paarides.

Harjutamisülesanded, mis ei ole dialoogid (U. 1 ex. 3; U. 2 ex. 4; U. 4 ex. 1; U. 5 ex. 3; U. 6 ex. 1; U. 7 ex. 3)

Pärast uue konstruktsiooni (materjali) tutvustamist ning selgitamist peaks seda korduvalt harjutama kooris ning seejärel tegema harjutust paarides, kasutades raamatut. Õpilased peaksid suletud paarides kordamööda lugema lauseid teineteist aidates, kui tekib takerdumisi. Oluline on, et kõik saaksid võimalikult palju kordi rääkida. Liigu õpilaste vahel, kuula ning kirjuta üles vead, et tegevuse lõppedes õpetada uuesti ning korrata sõnu, mida öeldi valesiti. Lase neid korrata kooris, aga ära ise kaasa ütle. Siis kuuled teisi paremini.

Numbrite lugemise harjutusi (U. 2 ex. 4; U. 7 ex. 3) võib lasta teha järgmiselt: üks õpilane loeb raamatust numbraid. Teisel on raamat kinni ning ta kirjutab numbraid üles naabri ütlemise järgi. Seejärel vahetatakse osad. Numbraid võib ise juurde mõelda.

Võib kasutada veel järgmist võtet: üks kaaslastest "kirjutab" sõrmega numbraid teise seljale, viimane nimetab neid. Sama sobib teha ka tähtede ning lühikeste sõnadega.

Harjutused, milles tuleb otsida sobivad vasted ning harjutada nende tõlkimist (U. 2 ex. 2; U. 3 ex. 1; U. 13 ex. 2; U. 14 ex. 2 jne)

Üks võimalik viis seda tüüpi harjutuste tegemiseks:

1) iga õpilane töötab iseseisvalt, püüdes leida sobivad vasted;

2) seejärel töötatakse kõik fraasid läbi kahekesi, et veenduda, et mõlemad paarilised arvavad ühtemoodi;

3) kordamööda lastakse teineteisel tõlkida fraase eesti keelest inglise keelde ning vastupidi.

Selle harjutuse võib lasta ka kirjalikult teha.

Niisugustes harjutustes on tihti ühel pool üks ülearune fraas, et vasted täpselt kokku ei klapi. Ega eluski kõik asjad alati üks-ühaga kokku ei klapi.

Mõni jääb ikka välja või üksi-kuks.

Harjutus DO IT

on mõeldud kasutamiseks meetodil "total physical response", mis põhineb kellegi antud käskluste elluviimisel.

1. Alusta ise öeldes ja näidates, mida uue käskluse ajal teha.

2. Seejärel palu õpilastel järgida oma korraldusi ning õige pea võib lasta neil ka samal ajal seda korrata.

3. Palu ühte õpilastest (andekat, kes juba ütleb õigesti) anda käsklusi enda asemel.

4. Tehke harjutust paarides (gruppides), kus õpilased annavad käsklusi kordamööda.

Iga järgmise DO IT harjutuse juures kasvata selle sõnavara pärast esmast äraõpetamist eelmise, juba omandatud sõnavara peale. Nii tekib palju varieerimisvõimalusi.

Toreda mängu annab sõna "please" kasutamine ja ärajätmine lõpust. Võiks kokku leppida, et käsklust täidetakse ainult siis, kui "please" on lisatud. Eksinud õpilased langevad sel korral mängust välja. Niimoodi mängides ei tundu kellelegi, et on juba liiga palju kordi ühtesid-samu asju öeldud.

Veel üks võimalus käsklustega tegelemiseks: sosista ühele õpilastest üks käsklus kõrva ning las ta täidab selle. Teised õpilased arvaku ära, mis käsklus see oli. Hiljem võib anda ka mitu käsklust järjest.

Pealkirja SAY IT IN THE CLASSROOM

all on antud väljendid, mida õpilane saab kasutada, et edasi anda oma soove ning vajadusi klassiruumis inglise keeles suheldes.

Veel mõnede harjutuste kohta:

Unit 1 ex. 5

Mõeldud on eelmises harjutuses olnud salmikesse lugemist isikuliste asesõnadega. Eesmärk on juhtida õpilaste tähelepanu mees- ja naissoost isikuliste asesõnade erinevusele.

Seega näeks luuletus uues vormis välja üsnagi naljakas:

*He and she and he and she
He and she and he and she*

*He, she and she and she
He, he and he and he.*

Unit 3 ex. 3

Kui numbrid 1–10 on omandatud ning loetud mõlemat ka herealist riimi, võiks proovida lugeda neid kokku neljarealisena. Meeldejätmist toetab vahepealne etapp, kui on antud ainult ridade algused (või mõned muud sõnad igalt realt). Seda võtet nimetatakse "vanishing lines": õpetaja (või õpilased) on kirjutanud luuletuse, dialoogi, sõnad vms tahvlile. Järgjärgult hakatakse sõnu (kirjamärke) vähemaks kustutama. Samal ajal toimub aktiivne enam mitte nähtava kogu teksti esitamine. Võte lõpeb, kui tahvel on puhas ja õpilased on jätnud meelde kõik sellel olnu.

Unit 4 ex. 4

1. Harjutust võib teha meetodil "total physical response", kus õpilased liiguvad klassis. Laulmist võib kokkuleppeliselt imiteerida pöidla ja ülejäänud nelja sõrme kokku-lahti liigutamisega. Indiaanlast saab mängida, kui sõrmedega avatud suule patsutades hääletult indiaani sõjahüüdu matkida.

2. Teine võimalus korraldusi järgida on pingist tõusmata oma laual sõrmedega hüpata ning joosta, minna endast eemale ning tulla tagasi. Seda harjutust võib kombineerida DO IT käskluste ning soovitustega.

Lugemistekste,

milles tegevad mõid Taradiddle oma sõpradega (igas 5. õppetükis tekstiraamatus) ning paljusid teisi tekste (näiteks U. 6 ex. 4; U. 8 ex. 3 jne) soovitaksin käsitleda ebatraditsiooniliselt.

1. Loe esmakordselt teksti ise nii, et õpilastel on raamatud kinni ja nad kuulavad. Enne seda võid selgitada (kirjutada tahvlile) mõningaid uusi sõnu või fraase ning anda ülesande: "Kuulake, püüdke aru saada ning jätke meelde, millest ma loen. Pärast räägime sellest eesti keeles." Lugemise järel lase õpilastel rääkida kõigest, mis nad kuulsid. Aita miimika, vihje- ning küsimustega, kui vaja. Loe tekst ette veel teist korda lausehaaval nii, et nad tõlgivad iga lause oma raamatusse vaatamata.

2. Loe ise teksti, tehes sihitteadlikult vigu, vahetades (asendades) sõnu lauses. Õpilased jälgivad raamatutest ning peaksid reageerima igale sinu veale (parandama selle).

3. Anna võimalus andekale ja edukale õpilasele lugeda uut teksti. Sel ajal, kui teised klassis mingit ülesannet sooritavad, lase tal üks kord tekst endale ette lugeda, et kindlustada õige hääldus.

4. Korralda klassis nn "chain-reading", s.t õpilased loevad üksteise järel mõned laused ning annavad seejärel lugemisejärele ülejäänutele, puudutades enda ees-, kõrval- või tagaistujat.

Kuulamine

algab õppekursuse esimeses tunnis, kui sa ütled esimesed fraasid inglise keeles. Kuulamis- oskust saab treenida ennekõike võõra keele igapäevase kuulmi-

se ning kuulamisega. Alusta kõige lihtsamatest korraldustest ning kasvata nende peale järjest uut sõnavara. Esialgu toeta oma inglisekeelseid korraldusi žestide, miimika ning klassiruumis olevate esemete kasutamisega. Õpilasel aitab sinuga inglise keeles suhelda fraasiderubriik SAY IT IN THE CLASSROOM tekstiraamatus.

Töövihikus olevate kuulamisharjutuste tarvis on "Õpetajate Leht" lubanud ühes lähema aja numbris avaldada kassetile salvestatud tekstid. Saad neid kuni kassetide valmimiseni ise ette lugeda. Nii saavad õpilased ka kuulamisharjutused ära teha.

Kirjutamine

on põhiliselt kavandatud töövihikus. Sea siiski sisse ka teine, vaba kirjutamise vihk. Vastavalt oma äratundmisele võid sinna lasta kirjutada mõnesid harjutusi, mis on tekstiraamatus kõneharjutustena vormistatud ning palju muud. Lase võimalikult vähe teha mõtestamata ümberkirjutamist. Pole vaja lasta midagi karistuseks kirjutada.

Kirjutamine on tähtis oskus. See on tihedalt seotud teiste oskuste (eriti kõnelemisega), kuid üks ei asenda teist. Kirjutamisülesandeid võid teha lasta ka klassis, kuid ei ole mõistlik terveid tunde sellele pühendada. Kirjutamine on tegevus, mis nõuab süvenemist ning rahulikku omaette olekut. Iga õpilane saab seda edukalt ise kodus teha. Veendu aga, et iga õpilane enne koju minekut aru on saanud, mida ja kuidas ta kirjutama peab. Harjuta õpilast algusest peale ise tekste looma, s.t loovalt kirjutama. Kõige kergem on seda teha õpilasel iseenda kohta. Alusta sellest, et igaüks vormistab vihiku lõppu enesekohase lehekülje. Seda täidetakse järk-järgult teadmiste kasvades. Esimesed laused võiksid olla: "I am..."; "I'm from...". Järgmistes õppetundides lisanduksid: "My mother's name is..." jne; "I can..." jne.

Kirjutatu (harjutuste) kontrollimisele kaasa kõik õpilased. Sinule üksinda ongi see väga suur koormus. Õpilased tunnevad ise huvi oma kirjatöö õigsuse vastu. Kasuta see ära. Palu naabritel kontrollida teineteise kirjutatut või esimesena kirjutamise lõpetanud järgmise lõpetaja tööd jne. Hea tulemuse annab ka võte "public check", milles üheskoos loetakse ette kirjutatu, keerukamad laused (fraasid) kirjutavad õpilased tahvlile kõigile nähtavalt.

Kõnelemine

toimub tunnis sinu ja õpilaste ning õpilaste endi vahel. Alates esimesest tunnist kasuta mõnesid fraase ainult inglise keeles ning erguta ka õpilasi seda tegema. Kõnelema õpib inimene ainult kõneldes ja seda tuleb spetsiaalselt harjutada. Kui sina jääd kindlaks ning sihipäraselt suhtled inglise keeles kõige selle raames, mis parasjagu on õpitud, tulevad kaasa ka õpilased. Üldisele edasiminekuks annab see palju.

Põhiline: a) ära taotle, et kõnelemine oleks algusest peale vigadeta; b) anna aega sõnu seada; c) ära katkesta.

Kõneharjutuste kohta loe eestpoolt. Käesoleva juhendmaterjali koostamisel aitas mind kolleeg Piret Kärtner. Olen väga tänulik, kui saaksin õpikuid kasutatavalt õpetajatelt esimeste töökuude järel tagasisidet. Kui sul tekib mõtteid ning kujuneb ettepanekuid uue õppematerjali alusel, ootan kirju aadressil Tartu, Kompanii t 1c, Tartu Linna Haridusosakond. Kui mugavam on helistada, siis number on (27) 43 39 17 või (27) 43 37 48.

Toredat õppeaasta algust soovides
õppekomplekti autor

ÜLLE KURM

SOOVITUS

Juulikuus kinnitas Riigi Kooliamet B-keelena õpetatava inglise keele õppematerjaliks Ülle Kurmi komplekti "Enjoy Your English" nii 6. kui ka 7. klassile kirjastuse "Koolibri" väljaandes.

Eeldatavasti on koolid tellinud ja ka välja ostnud inglise õppekomplekti "Compass", kuid soovitan võimaluse korral vähemalt kabinetikomplektina kasutusele võtta ka "Enjoy Your English". See on eesti lapsest lähtuv õpik, kus on arvestatud tõsiasja, et võõrkeele õppimine toimub emakeele kaudu. Põhjalikumalt tutvustab oma komplekti autor ise vahetult järgnevas artiklis, kuid sellega tutvunud inimesena tahaksin väga seda kasutuseks soovitada, sest ta pakub rõõmsat tööd, väga palju erinevaid töövõtteid, nuputamist ning igapäevaseks suhtlemiseks vajalikke mono- ja dialooge, on värviline ning talle on oodata ka järke.

Enjoy it!

KRISTI MERE,

Riigi Kooliameti inglise keele peainspektor

Kirjutusvahendid Saksamaalt

Nürnbergi linnas hakati pliiatseid tootma keskajal – 16. sajandi algul. Eelmisel sajandil tegeles juba tosin ettevõtjat pliiatsivalmistamisega.

Praegu on Saksamaal ülemaailmselt tuntud firma Schwan-STABILO, mis toodab kõikvõimalikke pliiatseid, samuti vahendeid, millele kirjutada. Firma asutati Nürnbergis. Nüüd on tal tootmisbaase ka väljaspool Saksamaad.

Teist aastat korraldas nimetatud firma esindaja Eestis, AS Büroo Tarve (Tallinn, Hämariku 15, tel (22) 58 58 81) juhataja **Andor Ilson** pressikonverentsi. Jutuks oli Schwan-STABILO uuem toodang, selle turustamine Eestis ning õpetajate, õpilaste, kunstnike jt kirjutusvahenditest huvitatute suhtumine Saksamaa kaupa.

Kõigepealt ütles A. Ilson, et hiljuti jõudis meile firma uudistoodang – **valgetahvel**. Neid on esialgu vähe ja enamik koole pole veel valgetahvlit muretsenud, ent ilmselt tõrjub see (kui koolide rahakott lubab!) välja traditsioonilise tahvli ja õpetajad pääsevad kriiditolmusest. Uuele tahvile saab kirjutada mitmesuguste eri värvi markeritega. Teksti võib juba 30 sekundi pärast kustutada. Markerit saab kasutada ka pabertahvil, kusjuures tekst ei sööbi läbi õhukese paberi ega riku pabertahvli alumisi lehti.

Veel näidati valgetahvli pliiatsit, mis on etem seni kasutatud viitpliiatsitest. Uut

pliiatsit saab ühest pudelist kuni 22 korda täita. Sellel on vahetatavad otsad ja ta peab vastu sama kaua nagu 16 tavalist pliiatsit.

Saksamaalt on toodud ka pinaleid, eelmisel aastal tekstiilist, nüüd kartongist. Need on rõõmsavärvilised, ent maksavad üle 100 krooni. A. Ilson soovitas pinaleid osta *Mini-Lindalt*, mille tsehh asub Tapal. Nii et pinal Eestist ja sisu Saksamaalt. Seda, millega pinalit täita, on rikkalikult sortimendis, kõik väga kvaliteetne toodang. Alklassiõpilastele mõeldud pliiatsite puhul on arvestatud, et nad ei rikuks laste tervist. Need on värvimata puidust kattedega, täitevedelikuks ei kasutata piiritust ega mürgeid lahustisegusid.

Nüüd mõned firma tooted, mis õpetajaid ja õpilasi võiksid huvitada. **STABILO BOSS superplus** – maailma esimene helestusmarker, millega ületõmmatud tekst on hästi silmatorkav. Padrunist saab kuni 3 korda täita, 9 värvitooni. **STABILOswing** – õpilastele mõeldud helestusmarker kinnitusklambriga, 8 värvitooni. Nõutav on **STABILOpoint 88**, peene (0,4 mm) otsikuga tintpliiats (20 värvitooni) ning **STABILOpoint 289**, kõva otsikuga tintpliiats isekopeerivale paberile kirjutamiseks (roheline, sinine ja must tint on dokumendipüsivad). **ALL-STABILO MARKER** – veekindla tindiga marker, millega saab kirjutada enam kui tuhandele pinnale: klaasile, puidule, paberile, metallile... Joone kustutab

alkohol.

ALL-STABILO puitkestaga värvipliiats, millega võib kirjutada igale siledale pinnale. **STABILO Layout 37 MARKER** – mõeldud graafikule, illustraatorile, disainerile, kunstihuvilisele. **STABILO Softcolor** on veekindel värvipliiats (südamik pehme, 4,2 mm), 80 värvitooni. **STABILO Carbothello** – kõrge-kvaliteediline pastellpliiats, 80 pleেকেkindlat

värvitooni, mida saab segada, akvarellida ja fiksaatoriga kinnistada. Pastellkriidid, 48 värvitooni. **STABILO Layout Paper** – paber joonistamiseks tintpliiatsite ja markeritega. **STABILO Ingres Paper** – paber joonistamiseks kuivade pliiatsite ja kriitidega. **STABILO-OHPen** – valgustahvli lüümiku pliiats. Halli klambriga – vesilahustuv, musta klambriga – veekindel värv. **Schwan-STABILO OHP-Marker** – lüümikumarker ja **STABILOprojection** – lüümiku helestusmarker. **STABILOplan Whiteboard Marker** – valgetahvlipliiats ja –marker, otsik ümar või lapik (6 värvitooni). **STABILOplan Board Foil** – isekleepuv valgetahvel. **STABILO Playcolor** – kooli värvipliiatsid plekk-karbis (kuni 36 värvitooni). **STABILOchart** – pabertahvlimarker. **STABILOFuncolor** – akvarellitavad värvipliiatsid (36 värvitooni).

TALLINNA PRANTSUSE LÜTSEUMIS (Luise 38)

saab õppida prantsuse keelt kas prantslase või eestlase vahendusel.

Vincent ootab õppijaid registreerimisele 22. augustist kuni 2. septembrini kella 15 ja 19 vahel. Tal on nii algajate kui ka edasijõudnute kursus (grupid väikesed, 2 tundi järjest 2 korda nädalas, hind 300 krooni semestris).

Samas ka registreerimine eestlastest õpetajate algajate ja edasijõudnute kursustele (hind 80 krooni kuus).

STABILO tehastes valmistatakse muidki tooteid, näiteks pliiatsiteritajaid, kaasaskantavaid või seinale (lauale) pandavaid väikseid valgetahveid jm.

A. Ilsoni sõnul püüab firma esindus jõudumööda toetada haridust, kultuuri, tervishoidu. Abistatud on ka sportlasi, auhindu jagatud televisioonivõistluse võitjatele, noortelehe "Meie Meel" joonistusvõistluse parematele. Auhindu ja joonistustarbeid on välja pandud ka mitmel näitusel ja messil, kus noored on saanud kasutada firma tooteid. Uue õppeaasta eel pakutakse kaupa Tallinnas spordi- ja linnahallis, osaletakse septembri lõpul lastemessil "Laps '94". Igal aastal toetab firma ühe maakonna ja linna tervishoiutöötajaid, korraldab alandatud hindadega erimüüke, kingib kirjutusvahendeid. Eelmisel aastal tehti nõnda Tartus, tänavu Pärnus. Abistatud on ka kunstikoole ja kunstihuvilisi õpilasi. Kasu on olnud koolide kunsti- ja joonistusõpetajatest, kes on firma tooteid reklaaminud.

A. Ilsoni arvates võiks haridusametid, –osakonnad ja koolid neilt osta hulgi, siis saaks kirjutustarbed 20% odavamalt kätte. Kahjuks pole firmal praegu oma esinduskauplust üheski linnas ning kui kauplused ei oska ühe firma kaupa omaette vitriinidesse välja panna, siis on ostjal raske Schwan-STABILO tooteid üles leida. Kuigi firma tooted ei ole odavad, on värvipliiatsid ära müüdnud. Vahendajad ei näinud ette nii suurt nõudlust. Omaajaga aitasid heale läbimüügile kaasa idakonkurendi ärajäämine ning Saksa toodete väga kõrge kvaliteet.

FRANTS KUPP

ÕNNITLEME

Alide Papp, Tallinna Rahumäe Pk endine direktor, 80. sünnipäeval.

Niina Raadik, Pelgulinna Kk kauaaegne õpetaja, 70. sünnipäeval.

Evi Rooni, Tallinna Rahumäe Pk kauaaegne õpetaja, laborant, 70. sünnipäeval.

Endla Suvva, Jõgeva HO endine raamatupidaja, 70. sünnipäeval.

Asta Kanev, Tallinna 93. Lpk kasvataja, 65. sünnipäeval.

Vaike Hein, Tallinna Liivalaia Kk õpetaja, 60. sünnipäeval.

Ilmar Kuusman, Kadrina Kk haldusdirektor, 60. sünnipäeval.

Tooni Loo, Viljandi 1. Kk endine direktori asetäitja õppealal, 55. sünnipäeval.

Virve Luutar, Tartu 8. Kk õpetaja, 55. sünnipäeval.

Helda Rohumägi, Tallinna 124. Lpk juhataja, 55. sünnipäeval.

Rita Siim, Hiumaa HO koolide inspektor, 50. sünnipäeval.

TEADAANDED

Saku Keskkool pakub uuel õppeaastal tööd ajaloo- ja inglise keele õpetajale. Elamispinna võimalus.

Türi 1. Keskkool vajab algavast õppeaastast poeglaste tööõpetuse õpetajat. Info tel 7 84 62, 7 84 52 või öhtuti 7 89 16.

Tallinna 49. Keskkool vajab alates 1. sept 1994 eesti keele ja kirjanduse, bioloogia-, muusika- ja poiste tööõpetuse õpetajat. Info tel 52 19 77, 52 18 55.

Järvakandi Keskkool vajab järgmiseks õppeaastaks keemiaõpetajat, huvialajuhti ja arvuti-informaatika õpetajat. On võimalik valida korterit. Meie aadress: Nõlva 16, Järvakandi Keskkool, Järvakandi EE3504, Rapla maakond. Tel: 7 74 40, 7 74 90.

Tallinna Reaalkool vajab KIIRESTI põhikohaga või kohakaasluse alusel inglise keele õpetajat nädalakoormusega 16–20 tundi. Info tel 44 06 77.

Lohusalu Lasteaed-Algkool vajab KIIRESTI klassiõpetajat. Helistada tel 71 55 11 või 71 86 28. Elamispind olemas.

Saue Keskkool vajab kohe eesti keele ja kirjanduse õpetajat. Teatada Saue, Nurmesalu 9, tel 59 60 68, 51 94 68.

Paldiski Algkool vajab algklassiõpetajat, kes õpetaks ka inglise või saksa keelt või võõrkeeleõpetajat (+ täiskasvanute õpetamine). Korterivõimalus. Helistada tel 74 13 19.

KOOLIBRI

PÄRNU MNT 10
MÜÜGIOSAKOND
TEL 69 18 61

Et uuel õppeaastal ei puuduks koolist õpikud ja töövihikud, ootame kõiki õppureid ja õpetajaid kirjastuse "Koolibri" müügiostakonda.

Kõik "Koolibri" väljaantud õpikud, töövihikud, metoodilised materjalid, laste- ja ilukirjandus on müügil ka koolilaadal Tallinna Linnahallis "Koolibri" müügiostakond 24. augustist 4. septembrini k.a.

Lisatellimustega palume koolidel kiirustada! Ootame ka 1995/96. õppeaasta tellimusi hiljemalt 15. septembrini k.a.